

MEZŐFI VIKTÓRIA*

Megtörtént. Viktimológiai vizsgálódások a szexuális bűncselekmények körében

I. Bevezetés

„Violence pervades the lives of many people around the world, and touches all of us in some way”¹

Gro Harlem Brundtland, az Egészségügyi Világszervezet Főigazgatójának (WHO) dolgozatomban jelmondataként idézett szavai szerint „az erőszak sok ember életét járja át a világon, és – valamilyen módon – mindannyiunkat megérint.”² Ez az idézet különösen megtetszett nekem a rövidege, tömörsége, igazságtartalma miatt és úgy gondolom, hogy valamilyen módon engem is megérintett, melyre bevezetőmben magyarázattal fogok szolgálni. Kutatásom során az erőszakos jellegű szexuális bűncselekmények áldozataival foglalkozom. Áldozattani kutatásom szálait a szexuális bűncselekmények köré fűzöm fel, ezért elengedhetetlennek tartom annak tisztázását, mit is értek dolgozatomban kriminológiai jellegű vizsgálatok szempontjából *szexuális bűncselekményen*. A Büntető Törvénykönyv (*továbbiakban: Btk.*) a XIX. Fejezetben szabályozza a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket. Ezeket a cselekményeket négy, védett jogi tárgyra épülő csoportra lehet felosztani: a szexuális önrendelkezés elleni bűncselekmények (szexuális kényszerítés; szexuális erőszak; szeméremsértés); a gyermek zavartalan szexuális fejlődését védő tényállások (12 éven aluli személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak; szexuális visszaélés; 14 éven aluli személy sérelmére elkövetett szeméremsértés; gyermekpornográfia); a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (vérfertőzés; kerítés; prostitúció elősegítése; kitarottság); a gyermek szexuális kizsákmányolását megvalósító egyes bűncselekmények (gyermekprostitúció kihasználása; a prostitúciós bűncselekmények 18 éven aluli személyek sérelmére megvalósított egyes

* SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

¹ Violence pervades the lives of many people around the world, and touches all of us in some way. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (2018.10.25.)

² Violence pervades the lives of many people around the world, and touches all of us in some way. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (2018.10.25.)

alakzatjai (Btk. 200., 201. és 202. §).³ Dolgozatomban e bűncselekmények közül kizárólag az egyén szexuális önrendelkezési jogát sértő, erőszakos szexuális bűncselekmények áldozataival foglalkozom. Ezen bűncselekmények (Btk. 196.§ *Szexuális kényszerítés*, Btk. 197. § *Szexuális erőszak*) elkövetési magatartása kettős: erőszak, avagy egyszerű vagy minősített fenyegetés (attól függően, hogy szexuális kényszerítésről vagy szexuális erőszakról van-e szó), valamint szexuális cselekmény kifejtése. A Btk. 459. § (1) bekezdés 27. pontja értelmében szexuális cselekmény „a közösülés és minden egyéb olyan súlyosan szeméremszérvő cselekmény, ami a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, illetve arra irányul.”

Az erőszakos jellegű (erőszakkal, illetve fenyegetéssel megvalósuló) szexuális bűncselekmények olyan súlyos traumát képesek okozni a sértettben, amely akár az érintett személy egész hátralévő életét tönkre teheti. E cselekmények a sértett – kriminológiai szempontból áldozat – hátralévő életet nem ritkán súlyosan meghatározzák, ugyanis egy erőszakos szexuális bűncselekmény elszívása éppolyan hatással lehet az ember személyiségére, mint ahogyan egy élet, testi épség ellen irányuló magatartás. Habár itt egy személy nem életét veszti a szó szoros értelmében, ettől függetlenül az emberi életet a továbbiakban súlyosan meghatározza, például azzal, hogy az ember személyiségére, személyiségfejlődésére is negatív kihatással lehet. Az elkövetett szexuális bűncselekmény során trauma hatása alá kerül az áldozat, azaz az elődleges áldozattá válás alapvetően traumatizálja őt. Az áldozattal szemben kifejtett, az áldozat szempontjából *megettörtént* szexuális deliktum által okozott trauma az áldozatot tipikusan megtöri. Az áldozatnak az életében, a lelkében bekövetkező traumatizálódást hivatott kifejezni dolgozatom címében szereplő első szó: „Megtörtént”. A címéli felütés több, a kutatásom témájához szorosan kötődő jelentéstartalommal bír. A kifejezés szimbolizálja egyrészt azt, hogy dolgozatom áldozatközpontú, azaz nem a szexuális bűncselekmény elkövetőjére, hanem annak *elkövetésére* fókuszálok. A bűncselekmény megtörténtének ténye pusztán a kiindulási alapot képezi, ez enged teret az áldozattani kutatás elvégzésének. Másik jelentéstartalma, amely szintén áthatja dolgozatom egészét, pedig az, hogy a lelkileg összetört, megtört egyént nehéz újra felépíteni, emellett sérülékenyebbé is válik. A szexuális bűncselekmény áldozatának védelme a társadalom, valamint az igazságszolgáltatási rendszer feladata is. E bűncselekmények áldozatait nem csak közvetlenül traumatizálja ugyanis a sérelmükre elkövetett szexuális bűncselekmény, hanem az elkövetés után *közvetetten* is. Dolgozatomban céлом javaslatot tenni arra, hogyan kerülhető el az, hogy e bűncselekmények áldozata az „igazságszolgáltatási rendszer áldozatává” is váljon. Azaz miképpen kerülhető el a másodlagos áldozattá válás, másodlagos viktimizáció reális veszélye. A viktimológiai kutatásommal megoldást kívánok találni többek között arra, hogy milyen eszközökkel és lehetőségekkel lehet óvni a sértettekben a „megtörtént”, a megtört egyént, hogy ebből az állapotból kiutat találjanak, az elsődleges áldozattá válást követően *ne sérüljenek tovább*. Tekintettel a téma lélektani bázisára, dolgozatomban szükséges mértékben érintem a szexuális bűncselekmények áldozataival kapcsolatos pszichológiai, kriminálpszichológiai ismereteket, amelyek egyfajta háttérrel adnak a kutatásnak.

³ KARSAI KRISZTINA – SZOMORA ZSOLT – VIDA MIHÁLY: *Anyagi Büntetőjog: Különös rész I.* Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 129–164. pp.

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel találkozhatunk családon belül is. A társadalmi felfogással ellentétben, ezeknek a bűncselekményeknek a megjelenése gyakoribb a család körében, mint vadidegenekkel összefüggésben.⁴ Ezt igazolja közvéleménykutatásom is.⁵ Az erőszakos szexuális bűncselekmények áldozatai sok esetben a gyermekek, akik közül vannak, akik nincsenek tudatában sem annak, mi történik velük, így fokozott kiszolgáltatottságuk és lelki sérülékenységük miatt is fordítottam rájuk nagyobb hangsúlyt a vizsgálódások során.

A szexuális deliktumok tipikus látens bűncselekmények, ezért azoknak már a felderítése is nagyon nehéz, még nehezebb talán azonban azok bizonyítása, hiszen tipikusan nagyon kevés eszköz áll a nyomozó hatóságok rendelkezésére. A viktimológiai vizsgálat, a másodlagos viktimizáció elkerülésére való törekvés álláspontom szerint hozzájárulhat mind a cselekmények megelőzéséhez, számának csökkentéséhez, mind pedig azok sikeres felderítéséhez, a látencia csökkentéséhez. Abban az esetben ugyanis, ha az áldozatok feljelentési hajlandósága fokozható, úgy az a potenciális elkövetőkre is visszatartó erővel bírhat. Álláspontom szerint, ha az áldozatnak nem kell félnie attól, hogy az eljárás során újra, fokozottan a bűncselekmény során megélt trauma hatása alá kerül, hanem támogató, segítő, áldozatkímélő közegben van, a feljelentési hajlandósága is fokozható. Habár dolgozatom elsődleges célja a másodlagos viktimizáció elkerülése, csökkentése, a szexuális bűncselekmények látenciája okaival elengedhetetlen foglalkozni, a fenti logikai összefüggésre tekintettel. Így ennek a vizsgálatnak az elvégzésére kerül sor dolgozatom első felében. Ezt követően pedig a másodlagos áldozattá válás problémáit vizsgálom különböző bizonyítási eszközökön keresztül, mint például a vallomások vagy a szakértői vélemények, amelyek kulcsszerepet játszanak.⁶ Kiemelt figyelmet szentelek a szakértők és szaktanácsadók munkájára is. Céлом az, hogy megoldást találjak a látencia csökkentésére, majd az okok, és megoldási javaslatok feltárását követően az áldozatok által elszenvedett trauma enyhítésére, illetve másodlagos viktimizációjuknak elkerülésére különféle eljárási cselekmények korrekciójával és újféléle lehetőségek felvázolásával teszek javaslatot. Vajon sikerült-e teljesen integrálni a jogtudományban a megelőzési vagy gyógyulási, illetve áldozatvédelmi módokat a szexuális abúzusok csökkenéséhez? Vajon az igazságszolgáltatás képes technikailag, anyagilag, személyileg segítséget nyújtani a szexuális bűncselekmények áldozatainak védelmében, kíméletében, gyógyításában? Vajon állunk már olyan talpakon, hogy lehetőség legyen a nemi deliktumok megfékezésére? Vajon van rá reális esély, hogy ezen problémákra megoldást leljünk? Kutatómunkámban ezen kérdésekre keresem a választ. Empirikus kutatásomat a Szegedi Rendőrség, Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányág és a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság segítette. Kérdőíveket is készítettem, amelyeket a függelékben részben ismertetek, kiértékelve grafikonon ábrázolok. Ezek közül az egyik 2017-ben készült, egy másik kettő pedig a 2018-as év folyamán. A címzettek a tavalyi iverknél a sértetteket célozta meg, a másiknál pedig a hatóságokat, kriminológiai összefüggésben. A legkorábbi kérdőív személyi köre pedig 19-25 év közötti személyek, célcso-

⁴ KORINEK LÁSZLÓ: *A szexuális viktimizáció összefüggései*. In: Korinek László – Köhalmi László – Herke Csongor (szerk): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata, 2004, Pécs. 155. p.

⁵ Lásd: Függelék, 2. számú ábra és 9. számú ábra.

⁶ Lásd: Függelék, 4. számú ábra és 15. számú ábra.

porttól függetlenül, hiszen ez egy általános felmérés volt, arról, hogy hogyan is gondolkoznak a szexuális bűnözésről az emberek általánosságban. Empirikus kutatásaim mellett segítségül hívom a releváns anyagi és eljárásjogi joganyagokat is dolgozatomban.

II. Szexuális deliktumok mint látens bűncselekmények

Habár a szexuális deliktumoknak széles a skálája, azokra sokkal ritkábban derül fény, mint ahányszor a feltételezések szerint ténylegesen elkövetésre kerülnek, így látens bűncselekményeknek minősülnek. A nemi erkölcs elleni erőszakos deliktumok esetén valóban rendkívül magas a látencia. Ezt alátámasztják *Korinek László* vizsgálatai, amelyek alapján a látencia 97%-os, de más szerzők is 90% feletti értékekről számolnak be.⁷

A rejtett bűncselekményeknél több fogalom ismert. Ezek közül az egyik, ami a nemi deliktumokra értendő a következő: A magas viktimizációs arányok ellenére a szexuális erőszakos bűncselekmények esetében igen alacsony a feljelentési arány⁸, azaz más bűncselekményekhez képest kiemelkedően magas a látencia.⁹

Általánosan elfogadott feltételezés szerint a látens bűnözés – a becslésére vonatkozó kutatások alapján –, az ismertté vált bűnözés többszöröse. Minimum kétszerese, de a legáltalánosabb vélemény szerint négyszer-öttször is több, mint a regisztrált bűnözés.¹⁰

1. Bűnügyi statisztikai adatok

A vizsgált bűncselekmények rejtett voltának alátámasztása miatt elengedhetetlen a rendelkezésre álló statisztikai adatok megvizsgálása. Az Országos Kriminológiai Intézet által kiadott *Áldozatok és Vélemények* könyvben (2004) *Barabás Andrea Tünde* is többféle statisztikai adatot tüntet fel. Ebből számunkra kiemelkedő fontosságú az Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikában (EÜRBS) található statisztikai adatok az ismertté vált bűncselekmények sértettjeinek száma alapján 1998 és 2002 között.¹¹ Ez megmutatja, hogy a bűncselekmények jellege szerint a nemi erkölcs elleni bűncselekmények száma a legkisebb, tehát a legkevésbé ismertté vált.¹² Sajnos a legnagyobb kutatás e kérdésben utoljára 2002-vel bezárólag az OKRI folytatta le, amely kutatás eredményeit a fent hivatkozott munkában tették közzé. A Legfőbb ügyészség 2015-ben közzé tett egy tájékoztatót, amelyben 2014-ig bezárólag vizsgálja a bűncse-

⁷ KORINEK LÁSZLÓ: *Egyetemi hallgatóknak szexuális viktimizációjának nemzetközi összehasonlító elemzése*. Jogtudományi Közlöny, 2004/11. 377. p.

⁸ Lásd: Függelék, 10. számú ábra.

⁹ PARTI KATALIN – SZABÓ JUDIT – VIRÁG GYÖRGY: *Szexuális erőszak – OKRI-Kutatás egy bűnmegelőzési kampány kapcsán* 136.

¹⁰ http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/barabastunde/bt_irm_2009_2_7.2.pdf?fbclid=IwAR2iD5b7WfKtdVUAhIzas7DlvnBstJ9-tITuSKOrDggx_8n3a5nHJ_jAfgo 40. p. (2018. 12.31.)

¹¹ Ma már az EÜRBS-t felváltotta az ENYÜBSZ, azaz Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai Rendszer.

¹² BARABÁS A. TÜNDE: IRK FERENC (szerk): *Áldozatok és vélemények I.*, Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2004.161. p.

lekményeket. 2010 és 2014 között a regisztrált nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények száma 12.615. Tehát 4 év alatt a Btk XIX. fejezete alá eső ennyi bűncselekmény került a hatóság tudomására. 1995 és 2014 között 1200 és 2200 között mozgott ezen bűncselekmények ismertté vált száma, ám 2004 és 2008 között növekedés mutatható be. 2005 és 2008 között meghaladta a 10.000-et ezek száma. Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények, és ezen belül a szándékos emberölések és a szándékos testi sértések számának alakulása, 1995–2014 10.000–15.000 között mozog, A közlekedési bűncselekmények száma és megoszlása, 1995–2014 13.000–25.000 között mozog.¹³ Így jól látható, hogy a regisztrált szexuális bűncselekmények száma más bűncselekményekhez képest elenyésző. Ám ezek alapján látszik, hogy az ismertté vált bűnözés mérhető, míg a látencia csak becsülhető.¹⁴ Empirikus tanulmányok igazolják, hogy a rendőrségi statisztikák kevesebb bűncselekményt mutatnak a valóságnál.¹⁵

Mindezek miatt is elengedhetetlen annak vizsgálata, miképpen csökkenthető a látencia, azaz növelhető e bűncselekmények felderítettsége, hiszen a feltétlen felderítéstől való félelem az elkövető oldalán elrettentő erőként jelenhet meg. A látencia csökkenésére azonban csak akkor található megfelelő megoldás, ha feltárhatók annak okai.

2. A látencia lehetséges okai¹⁶

A látencia több okra vezethető vissza. Egészen régre nyúlik vissza a látencia kérdése hiszen úgy gondolom, hogy már feminista mozgalmakkal előtérbe kerültek a szexuális bűncselekmények, de sajnos ez se adott elég okot arra, hogy napvilágra kerüljenek ezen büntetendő cselekmények. Ennek legfőbb okai talán ugyanazok lehetnek, mint napjainkban. A következőkben összegyűjtöttem néhány olyan okot, amely a szexuális bűncselekmények rejttségéhez vezet.

2.1. Családon belüli elkövetés

A szexuális bűncselekmények nagy eséllyel maradnak rejtve akkor, ha annak elkövetésére családon belül, különösen szülő-gyermek viszonylatban, gyermek sérelmére kerülnek elkövetésre. A látencia egyik oka e körben, hogy az *erőszakoló, nem ritkán a szülő, hatalom, valamilyen privilégium nyújtásával vagy egyéb módon veszi rá gyermekét a cselekményre, és arra, hogy erről ne beszéljen*. Többek között ez az, ami közrejátszik abban, hogy a feljelentések megtételének valószínűsége annál nagyobb, minél

¹³ http://ugyesszeg.hu/repository/mkudok6797.pdf?fbclid=IwAR0ebico1yLkP9HvjCzFpv_CXa5-VB1-v0oK8WBgGgTWEgja5CfBcEKeOE (2019.01.03.)

¹⁴ KORINEK LÁSZLÓ: *A bűnözés visszatükröződése. Látens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől*. In: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. (szerk.: Gönczöl Katalin-Korinek László-Lévai Miklós) Budapest: Corvina Egyetemi Könyvtár. 1996. 75–76. pp. KORINEK LÁSZLÓ: *Rejtett bűnözés*. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó. Budapest, 1988. 17–23. pp.

¹⁵ ERDEI GÁBOR: *A bűnügyi statisztika valóságátartalma*. Hadtudományi Szemle, 6. évf. 3. sz. Budapest, 2013. 120. p.

¹⁶ Lásd: Függelék, 13. számú ábra.

távolabbi kapcsolatban áll a sértett az elkövetővel.¹⁷ Abban az esetben tehát, ha a szexuális bűncselekmény elkövetésére családon belül kerül sor, akkor a szülő gyerekekkel fennálló hatalmi-befolyási viszonya alapvetően visszatartja az áldozatot attól, hogy az őt ért sérelemmel más, kívülálló személy felé forduljon.

A családon belüli elkövetés esetén az *áldozathoz közel álló (másik) szülő képes lehet még felmérni a helyzetet*, ezért elméletileg adott lenne a lehetőség a bűncselekmény észlelésére, annak a hatóság felé történő jelentésére. Felmerülhet mégis a kérdés, hogy ilyenkor a másik szülő, miért nem tesz semmit ez ellen, ha tudomása van róla? Ennek egyik indoka az, hogy ez a szülő – aki általában az anya – megfélemlített helyzetben van, de akár az is előfordulhat, hogy az anya nem áll közel a gyermekéhez, szigorú magatartást tanúsít, a szexuális témákhoz való hozzáállása büntető jellegű, esetleg rideg. Sok esetben a gyermek hibáztatja az anyát a vele törtétek miatt, hogy kitétte őt az apa bántalmazásának hiszen elhanyagolta, nem figyelt rá eléggé.¹⁸ Azonban az anya is inkább áldozat, mint cserbenhagyó. Az ilyen családi környezetben az anya tehát megfélemlített helyzetben van. Gyakori, hogy őt is érte valamilyen atrocitás.¹⁹ Emellett a családon belül elkövetett szexuális bűncselekmények rejttségének oka lehet az is, hogy a családon belül történt dolgokat, így az ilyen jellegű szexuális magatartást is, magánügynek értékelik, félnek kitenni magukat, illetve a család egységét a hatósági útnak. Ezzel hozható kapcsolatba az az ok is, amely az áldozat gyermek személyében akadály a hatósághoz fordulásnak: *a gyermekek sokszor nincsenek is tisztában azzal, hogy mi is történik velük*. Ha így nőnek fel, ezt veszik természetesnek. A gyermekek felnőve egyre jobban érzik, hogy amit tesznek, ami velük történik nem normális és nem is helyes, de mégsem fordulnak hatóságokhoz vagy csak az áldozattá válást követően jóval később.²⁰ Ennek oka lehet az, hogy tartanak attól, hogy ez tönkreteszi a családot, magukat okolják emiatt. Ok lehet emellett az is, hogy *félnek a „fogvatartó szülőtől”, annak megtorló cselekményeitől*.

2.2. Szakemberek figyelmének hiánya

A második súlyos probléma, hogy sokszor a *szakemberek (mint például tanárok, orvosok) sem képesek mindig észrevenni az áldozaton a jeleket*. Többféle jele lehet annak, hogy valaki szexuális bűncselekmény áldozatává válik. Fizikai jelei például a testen lévő sérülések, zúzódások, illetve szexuális úton terjedő betegségek megjelenése. A fizikaiak mellett beszélhetünk viselkedési jelekről is, mint például a fiatal lányok kirívó öltözködése vagy az, hogy többet tudnak a szexualitásról, mint kortársaik, illetve regresszív vagy szociálisan elszigetelt viselkedésük is gyakori. Tipikusan előfordulnak sajnos az önpusztító tevékenységek is ezeknél az egyéneknél.²¹ A pszichés károsodások

¹⁷ KORINEK LÁSZLÓ: *A Szexuális viktimizáció összefüggései*. In: Emlékkönyv Ferencz Zoltán Egyetemi Adjunktus Halálának 20. Évfordulójára. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Pécs, 2004. 155. p.

¹⁸ SZOMORA ZSOLT: *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2009. ??? p.

¹⁹ KURITÁRNÉ SZABÓ ILDIKÓ: *Borderline személyiségzavar*. Medicina Könyvkiadó Zrt. Budapest, 2008. 225. p.

²⁰ Lásd: Függelék, 14. ábra.

²¹ SZÉCHEY ORSOLYA (szerk.): *Szexuális gyermekbántalmazás a családban*. Animula Kiadó. Budapest, 2001. 24–25. pp.

közé kell sorolni még az önbizalomhiányt és a lelki bizonytalanságot is.²² A bántalmazott lányoknál inkább a visszahúzó, hallgató magatartás, még a bántalmazott fiúknál exhibicionista viselkedés mutatható ki.²³

2.3. A társadalom szemhuntyása, illetve stigmatizálása

Látencia okai közé sorolható többek között az, hogy az érintettek félnek a társadalmi megítéléstől. Nem szeretnék, hogy fény derüljön arra, mi történt velük, arra, amin átestek, mivel szégyenként élik meg. Álláspontom szerint e helyen szükséges megemlíteni azokat a ritka eseteket is, amikor az elkövetők büntudat, szorongás vagy valamely megelőző esemény (pl. önmérgező kísérletek) miatt orvosuknak megvallják tettüket. Ilyenkor az orvos lelkiismereténél fogva dönthet úgy, hogy nem jelenti az esetet, ezzel nyitva hagyván az ajtót az elkövetőnek újabb deliktum elkövetésére. A fent kifejtettek okán tehát fontos lenne, hogy akár a szülők, felnőttek, orvosok, rokonok, tanárok, védőnők észrevegyék az erre utaló jeleket és lehetőségekhez mérten a közvérdra üldözendő cselekmények miatt rendőrséghez forduljanak.

2.4. Hatóság iránti bizalmatlanság

A látencia okai között említendő egy olyan ok, amely kifejezetten a bűnüldöző hatóságokkal függ össze, nevezetesen a rendőrség iránti bizalmatlanság és elégedetlenség.²⁴ Az áldozatok bizalmatlansága, elégedetlensége álláspontom szerint a bűnüldöző hatóságok munkásságára vezethető vissza.²⁵ A családon belül elkövetett szexuális deliktumok körében a nehéz felderítés miatt ugyanis a hatóságok oldalán a beavatkozástól erős tartózkodás figyelhető meg. Az az eset is fennállhat, hogy a panasz felvevője lebeszéli a bejelentőt, mert reménytelennek látja a felderítést. A felderítési nehézségeken kívül a hatóságok iránt tanúsított bizalmatlanság körében az áldozatok szempontjából az is szerepet játszik, hogy a feljelentő gyakorta találja magát szemben a magát a konfabuláció, a meseszöveg, a feljelentés valótlanosságának „vádjával”, amely a feljelentési hajlandóságot jelentős mértékben csökkenti.²⁶ Nyilvánvalóan a hatósági szelekció arra is visszavezethető, hogy a személyek által bűncselekményként megélt történések nem minden esetben váltják ki az eljárás megindítását.²⁷ Ez ugyancsak azt erősíti, hogy ne forduljanak a hatóságokhoz és arra ösztökéli őket, hogy az a mondat hagyja el a szájukat, hogy „a rendőrség úgyse tesz semmit”. Ahelyett, hogy a sértettet meghallgatnák és jóhiszeműen hallgatnák meg, gyakran úgy állnak hozzá, hogy a gyerek vagy a felnőtt nő hazudik, csak kitalálják a történetet vagy az anya túlságosan félti a gyereket. Ahogyan Virág György megfogalmazza: „Kimondva-kimondatlanul kétségbe vonják,

²² SZOMORA ZSOLT: *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2009. 200. p.

²³ SZILÁGYI VILMOS: *Szexuálpszichológia*. Medicina Könyvkiadó Rt. Budapest, 2006. 232–234. pp.

²⁴ KORINEK LÁSZLÓ: *Félelem a bűnözéstől, rejtett bűnözés*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay (Szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2016. 384. p.

²⁵ Lásd: Függelék, 22. számú ábra.

²⁶ A konfabuláció problémáját a későbbiekben részletesen kifejtem.

²⁷ KORINEK LÁSZLÓ: *Félelem a bűnözéstől, rejtett bűnözés*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay (Szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2016. 371–391. pp.

tagadják a cselekmény megtörténtét, hibáztatják vagy éppen vádolják a sértettet a vele történtek miatt. Ez a reakció fokozza az áldozatok amúgy is meglévő szégyenérzetét, büntudatát...²⁸ Ez legfőképpen olyan hatósági tagokra jellemző, akik nem jártasak a Btk. XIX. fejezetében szereplő deliktumok körében (pl. egy készenléti rendőr). Viszont a tapasztaltabb rendőrségi dolgozók is dönthetnek amellett, hogy nem fogadják el a feljelentést. Ez olyan eseteknél fordul elő, mint például egy válás esetén, amikor gyermekelhelyezési perben sokszor vádolják egymást a volt házastársak, hogy a gyermeket a másik szexuálisan bántalmazta. Mindemellett a szexuális bűncselekményeknél objektív bizonyítékok híján nehéz a kétség kizárása. A bírának ezért is nagyon nehéz a dolguk. Ezeknél a szexuális bűncselekményeknél mivel a vallomások és a szakértői vélemények alkotják nagyrészt a bizonyítékokat így a bírók kénytelenek ezen közvetett bizonyítékok által meghozni a döntést. A bírónak leginkább itt valósul meg az objektív bizonyítékokon nyugvó ám saját meggyőződésén alapuló ítélet.

Ezen okokból kifolyólag elmondható, hogy a rejtett bűnözés még mindig létező probléma és az ismertté vált bűncselekményeknek a viszonya az összűnözéshez: „tengerben úszó jéghegy.”, amelynél a vízalatti rész megismeréséhez becslésekkel lehet közelebb kerülni.²⁹

3. Megoldási javaslatok a látencia csökkentésére

3. 1. A #METOO-kampány

Vitathatatlan megállapítás, hogy abban az esetben, ha a bűncselekmény elkövetéséről a hatóság nem szerez tudomást, úgy az igazságszolgáltatási rendszer sem tud segíteni. Az áldozatokat különféle kampányok segítségével sarkallhatjuk arra, hogy felszólaljanak. A #metoo *Alyssa Milano* által elindított kampány „jelszava”. A #metoo, - „én is” - jelzöt közösségi portálokon nyilvánossá tett közléseikben olyan emberek használják, akiket szexuális abúzus ért.³⁰ A kampány Magyarországon a *Marton László* ügynél³¹ robbant be 2017 októberében. Habár megkérdések során az igazságszolgáltatásban résztvevők a kutatásom során úgy nyilatkoztak, hogy nem hiszik, hogy az #énis kampánynak köszönhetően többen tettek volna szexuális bűncselekmény elkövetése miatt feljelentést, véleményem szerint, a kampány egy pozitív dolog. Ezzel ugyanis elindult egy hullám, amely azt jelenti, hogy a szexuális abúzus áldozatai világszerte, s ezzel hazánkban is bátrabban mernek a hatóságokhoz fordulni abban az esetben, ha szexuális bűncselekmény áldozatává válnak. Álláspontom szerint ma már az internet mint segítségnyújtási forrás is rendelkezésre áll, ezért is tartom hasznosnak, figyelemfelkeltőnek a

²⁸ VIRÁG GYÖRGY: *Áldozatok testközelben. A szexuális bűncselekmények áldozatainak védelme*. In: Gönczöl Katalin (szerk.): *A modern büntetőpolitika problémái Nagy-Britanniában*. Kriminológiai Közlemények 51. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1995. 119. p.

²⁹ VIRÁG GYÖRGY – KULCSÁR GABRIELLA – ROSTA ANDREA: *Erőszakos bűnözés*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay Miklós (Szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2016. 585. p.

³⁰ <http://fmc.hu/2017/10/18/metoo-tenyleg-majdnem-minden-not-bantalmaztak-mar-szexualisan/> (2018.10.28)

³¹ Sárosdi Lilla színésznő facebook oldalán tett közzé egy posztot arról, hogy a Kossuth és egyben Jászai Mari díjas színház rendező öt szexuálisan zaklatta.

különböző közösségi platformokon, Facebookon, Twitteren, Instagramon, egyéb telefonos applikáción terjedő kampányokat, hasonlóan a #metoo kezdeményezéshez, hiszen ezáltal szélesebb körben van lehetőség az ismeretterjesztésre. A kampány lehetőséget nyújt arra, hogy a téma kikerüljön a tabukörből és segítsen az embereknek abban, hogy ne érezzék magukat hibásnak és merjenek lépni és bizalommal felkeressék az illetékes hatóságot.

3. 3. Bizalomépítő rendőrség

Az intézményrendszer egyik legfontosabb szerve a rendőrség, amelynek helyzete igen nehéz, hiszen gyors és látványos eredményeket kell szolgáltatniuk.³² Folyamatos kontrol és bírálat veszi körül, amellett, hogy közvetlen kapcsolatban áll a társadalommal, hiszen a rendőrség egy olyan intézmény, amelynek a célja a polgárok védelme és a közbiztonság megeremtése.³³ A bizalomhiány feszültséget kelt és rontja az eredményeket, növeli a költségeket, illetve nehezíti a rendőrség munkáját. A bizalomhiányt elsősorban talán az váltja ki, hogy nem ismertetik a polgárokkal munkájukra vonatkozó szabályait, jogait és kötelezettségeiket. Elvárja az együttműködést anélkül, hogy annak alapjait szabályait, kereteit ismertetné. Viszont a hatékony kommunikáció elengedhetetlen így a rendőrségi munkába célszerű bevonni őket. Viszont ez a kommunikáció több csatornás. Többek között itt szerepet játszik az internet és a televízió is.³⁴ Az itt hallottak és olvasottak alapján von le a társadalom következtetést, hiszen befolyásolják őket.³⁵ A biztonságérzetet a nyilvánosság megnyugtatója idézi elő. Ezt úgy lehet elérni, hogy napról napra a bűncselekményeket helyezik központi helyzetbe és prioritást élveznek. Ehhez 3 erőforrás szükséges: külső ellenőrzésnek való megfelelés, társadalmi aggodalmak és félelmet kiváltóokok megértése, illetve megfelelő erőforrások felhasználása (például különböző működési politikák, együttműködés).³⁶ Súlyos megállapítások ezek, viszont a rendőrök fegyelmezett, tisztességes emberek, de egyetlen hiba vagy tévedés az érintett számára súlyos sérelmet kelthet, így ez elégedetlenséget szül.³⁷

A hatóság iránti bizalmatlanság problémájára megoldás lehetne az angol mintájú követelmény rendszer a „reassurance policing”, azaz a bizalomépítő rendőrség.³⁸ Sajnos ez napjainkban még nehezen lenne kivitelezhető, hiszen ahhoz, hogy ezt elérjük elsődlegesen a társadalomnak kellene megelőlegezni a bizalmat a hatóságok felé, majd

³² NÉMETH ZSOLT: *Bizalomhiány a magyar rendőrségnél – okok és következmények*. In: Szerk.: Jacsó Judit *Bizalom-társadalom-bűnözés*, V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga: Az V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 151–161. pp.

³³ LESS FERENC: *A közösségi hálózatok és a közösségi rendőrség kapcsolata (Mi keresni valója van a rendőrségnek a Facebookon?)*. Nemzetbiztonsági Szemle 2015/1. 26–51 pp.

³⁴ LESS FERENC: *A közösségi hálózatok és a közösségi rendőrség kapcsolata (Mi keresni valója van a rendőrségnek a Facebookon?)*. Nemzetbiztonsági Szemle 2015/1. 26–51 pp.

³⁵ http://www.rendeszetelmelet.hu/Graphics/pdf/e-konyvtar/Szabo_Szilvia_NKE_palyazat.pdf (2019.01.02.)

³⁶ https://www.college.police.uk/What-we-do/Support/Citizens/Special-Constabulary/Documents/Reassurance_policing_.pdf (2019.01.02.)

³⁷ NÉMETH ZSOLT: *Bizalomhiány a magyar rendőrségnél – okok és következmények*. In: Szerk.: Jacsó Judit *Bizalom-társadalom-bűnözés*, V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga: Az V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 151–161. pp.

³⁸ A brit koncepciójú bizalomépítő rendőrség lényege az, hogy a társadalom elvárásaihoz igazítsák a rendőrhatósági munkát.

így tudna a hatóság is az emberek elvárásaihoz igazodni. Emellett az isztambuli egyezményben foglaltak³⁹ is mind elősegítik azt, hogy kiépülhessen a bizalomépítő rendszer.

3. 4. Segélyszervezetek szexuális bűncselekmények áldozatai számára

A közösségi platformokon való egyre szélesebb körű szociális áldozatsegítés mellett álláspontom szerint a legfontosabb az lenne, hogy az emberek megismerjék azokat a segélyszervezeteket, amelyekhez bizalommal fordulhatnak akkor, ha szexuális bűncselekmény áldozatává válnak. 2017-ben készített felmérésem során egyetlen megkérdezett sem tudott a téma szempontjából releváns segélyszervezetet megnevezni, ezért félok, hogy az áldozatok valójában nem tudják, hova fordulhatnak a rendőrségen kívül, kik azok, akik nekik a bűnüldöző hatósághoz fordulás kérdésében esetleg segítséget nyújthatnak.⁴⁰ A releváns segélyszervezetek online jelenléte, online fórumok rendelkezésre állása segítséget nyújthat azoknak, akik problémájukkal nem tudnak vagy nem mernek a rendőrséghez fordulni.⁴¹ A 2017-es évben végzett felmérésem is igazolja, hogy sokan egy segélyszervezet sem ismernek. Az online platformokon rengeteg oldal van, ahol segítséget kaphat az áldozat, illetve különféle szervek, egyesületek, alapítványok weboldalaival is lehet találkozni. Ilyen például a Patent⁴², a Nane⁴³, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány⁴⁴, Máltai Szeretetszolgálat⁴⁵, Családok Átmeneti Otthona, és a Gyermek Átmeneti Otthona⁴⁶. Weboldalak közül a beszéljrola.hu vagy a megeroszakoltak.blog.hu, ahová bizalommal fordulhatnak a szexuális bűncselekmények áldozatai, írhatnak a velük történt eseményekről, s segítséget kaphatnak. Ebben a körben megemlíthető még a Kék Vonal⁴⁷ is, sok egyéb segítségnyújtási kezdeményezés mellett.

A felsoroltak mellett a szakemberek, mint a sokszor említett tanárok, orvosok, védőnők, iskolai nővérek és egyéb személyek közreműködése hasznos lehet, csak hogy sok esetben nem figyelnek fel a szexuális abúzusra utaló jelekre, valamint még ha tudomá-

³⁹ Lásd: 240. p.

⁴⁰ Lásd: Függelék, 3. számú ábra.

⁴¹ Lásd: Függelék, 24. ábra.

⁴² A Patent, másnéven a Patriarchátust Ellenzők Társasága elsősorban a nőket hívatottak védeni, de mellettük a gyermekek védelmében is fellépnek. Jogászok, pszichológusok és nemi alapú erőszakkal foglalkozó szakemberek alkotják a szervezetet, akiknek célja jogi és pszichológiai segítségnyújtás a rászorultak számára. Weboldalukon a www.patent.org.hu-nsok dokumentum található, amelyek az emberek segítségére lehetnek.

⁴³ Nők A Nőkért Együtt Egyesület szintén egy erőszak elleni egyesület. Az alanyi köre megegyezik az előző szervével (Patent). A Nane főként telefonos úton keresztül nyújt segítséget a KERET segélyvonal által, melynek száma a honlapon is megtalálható. Az Egyesületnek számos segítségnyújtási módszere van, mint például a lobby tevékenység, könyvkiadások, figyelemfelhívások. Fontos megemlíteni, hogy ők nem tanácsot adnak, hanem segítik a hívókat, hogy olyan döntést hozzanak életükről, ami előre mozdítja azt.

⁴⁴ A Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány célja, hogy a Magyarországon élő gyermekek jogait érvényre juttassák, illetve támogassák. Kiemelkedő a YELON projektje, amely azzal a céllal jött létre, hogy a gyerekek testükről, lelkükről és a szexualitásról nyíltan tájékozódhassanak. Ez talán ma a legaktuálisabb, hiszen ennek elérhető egy telefonos alkalmazása, ami a fiatalok körében manapság nagyon elterjedt.

⁴⁵ „Tuitio fidei et obsequium pauperum”, azaz „a hit védelme és a szegények szolgálata”. Ez a Máltai Szeretetszolgálat jelmondata. Talán az egyik legnagyobb múlttal ez a szervezet rendelkezik a világon.

⁴⁶ Átmeneti otthon biztosítása a rászorult gyermekeknek, illetve családoknak

⁴⁷ A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány a gyerekek és fiatalok meghallgatásával, a bajbajutott gyerekek segítségével foglalkozik, illetve azon dolgoznak, hogy a gyermeki jogok megvalósuljanak és a gyermekek mindenk felett álló érdekeit képviseljék.

sukra is jut ilyen jellegű cselekmény, nem minden esetben adnak róla jelentést. Ennek hátterében akár az elkövetőtől való félelem is állhat. A gyermek részére nyújtott segítségnél nagyon fontos, hogy óvatosan, kényszertől mentesen kérdezzék őket, és válasz esetén semmiképpen se döbbenet látszódjon rajtuk. Világossá kell tenni számára, hogy nem az ő hibája, ami történt. Segíteni kell őt abban, hogy hova fordulhat az ügyben. Az empátia a kulcs. Ez a téma kifejtése azért is volt fontos számomra, mert úgy gondolom azzal, hogy az emberek megismerkednek a fentebb felsorolt szervekkel, oldalakkal, kampányokkal magabiztosabb fellépést eredményezhet, erőt adhat az áldozatoknak ahhoz, hogy a hatóságokhoz forduljanak. Így ez, mind a látens bűnözés visszaszorítására hatással lehet, mind pedig a bizonyítás esetében is mutathat előrelépést. Ha az emberek körében már nem „tabu téma” egy segélyszerv, hanem olyan általánosan megszokottá válik, mint az, hogy az emberek boltba járnak, talán nem okozna akkora nehézséget az sem, hogy minél hamarabb a rendőrséghez forduljanak és még akár közvetlen bizonyítékokat is szerezzenek.

III. Másodlagos viktimizáció problematikája a nyomozás során

Abban az esetben, ha a szexuális bűncselekmény elkövetése a hatóság tudomására jut, a bűnüldöző hatóságoknak az e bűncselekményekkel kapcsolatos bizonyítási nehézségekkel kell megküzdeniük, hiszen az esetek többségében nagyon kevés bizonyíték a hatóságok rendelkezésére.⁴⁸ Ez a tény több okra is visszavezethető. Ezek közül a legfontosabbak talán a bizonyítékok elenyészése, amely szinte kiküszöbölhetetlen akkor, ha az a sértett késlekedve fordul a hatóság felé. Kézenfekvő bizonyítékok a testen lévő jelek (mint például a zúzódások), a tárgyi bizonyítékok (mint például a ruházat vagy elektronikus eszközök, lepedő). Amennyiben a gyógyulás megtörténtét megelőzően orvosi látelét, szakértői vélemény nem készül, az elenyészett bizonyítéknak tekinthető.

A bizonyítékok beszerzése során a sértett közreműködése elengedhetetlen, legyen szó akár a fent említett tárgyi bizonyítási eszközökről, akár a sértett tanúkenti kihallgatásáról.

1. A sértett kihallgatása

Dolgozatomban a másodlagos áldozattá válás veszélyeit, illetve ezek kiküszöbölésének lehetőségeit a sértett kihallgatása tekintetében vizsgálom. A sértett vallomásának a szexuális deliktumok nyomozásánál óriási szerepe van, különösen abban az esetben, ha más bizonyítékok nem állnak a hatóság rendelkezésére. Éppen ez a tény az azonban, amely – tekintettel az bűncselekmény elszívődése során szerzett lelki sérülésekre is – leginkább magában hordozza a másodlagos áldozattá válás veszélyét. A sértettnek kihallgatása során óhatatlanul át kell élnie ugyanis újra a vele megtörtént eseményeket, amely tény, a hatóság hozzáállása és kihallgatási metodikája függvényében ahhoz vezethet, hogy az áldozat az igazságszolgáltatási rendszer áldozatává is válhat egyúttal. Ez

⁴⁸ Lásd: Függelék 12. számú ábra.

pedig elsődleges áldozattá váláson túl halmozott traumatizálódást idézhet elő,⁴⁹ amely vitathatatlanul nem kívánatos hatás. A másodlagos áldozattá válás problémájának feltárása során a sértett kihallgatásában rejlő releváns veszélyeket, illetve azok okait vizsgálom, majd megoldási javaslatot teszek e veszélyek minimalizálására, elkerülésére.

1. 1. A megismételt kihallgatás problémája

A szexuális bűncselekményeknél általában két személy van jelen: a sértett és az elkövető. Kevés olyan tanú van ezért, akik első kézből bizonyítékkal állnak elő, így a sértett vallomása különösen fontos. Ahhoz, hogy egy kihallgatás megfelelő módon folyjon le, keresztül kell menni annak minden egyes szakaszán, amelyek a következők: fogadási szakasz, előzetes beszélgetés, ahol felveszik a pszichológiai kontaktust, vallomás előadása, kérdések feltétele és a befejezés, ami egy levezető beszélgetés.⁵⁰ A kérdés az, vajon a hatóságok valójában végigmennek ezeken a szakaszokon? Álláspontom szerint ez személyfüggő, illetve attól is függ, hogy hányadik kihallgatásról van szó. A kihallgatás során, annak sikeressége, valamint az áldozat védelme szempontjából a legfontosabb a pszichológiai kontaktus felvétele, a bizalmi kapcsolat kialakítása.

A Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (*továbbiakban: Be.*) 85. § (1) bekezdés g) pontja alapján a kihallgatások során törekedni kell arra, hogy minél kevesebb-szer hallgassák meg az eljárásban résztvevőket, különösen a sértettet.⁵¹ Ennek indoka az, hogy a sértett a kihallgatás során újra és újra átéli a traumát – ezzel a hatóság kiteszi őt a másodlagos viktimizációnak. Emellett a szexuálisan abuzált személy többszöri kihallgatása során a vallomás torzulhat, így annak értéke bizonyítékként csökkenhet (a kiskorú sértett ismétlődő interjúja vonatkozásában a vallomást a gyermek felnőtt általi befolyásoltsága is torzíthatja).⁵² A Be. 163. § (1) szakasza szerint „a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A bizonyítás a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet.” A jelentős tények büntetőjogi szempontból az elkövető személyére, cselekmény tárgyi és szubjektív oldalára is kiterjed többek között.⁵³ Tehát olyan tényeket foglal magába, amely a valósághű tényállás megállapítására törekszik, ami viszont többszöri kihallgatást követel. A többszöri kihallgatást megkövetelő valósághű tényállás felállítására vonatkozó rendelkezés formálisan azonban szemben áll a fent idézett szakasszal (85. § (1) g)), amely alapján a sértett védelme érdekében a többszöri kihallgatás kerülendő. A nyomozó hatóságok azon az állásponton vannak, hogy minél többet találkozik a sértett a kihallgatóval annál jobban kialakul egy bizalmi viszony, annál jobban megnyílnak a sértettek, emellett később is eszükbe juthat valamely rele-

⁴⁹ Lásd: Függelék, 17. számú ábra.

⁵⁰ KERTÉSZ IMRE: *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965.

⁵¹ Be. 85. § (1) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítését és kíméletét az eljárás érdekeire figyelemmel, lehetőség szerint az alábbi intézkedésekkel segíti elő: g) az érintett személy részvételét igénylő eljárási cselekményt úgy készíti elő, hogy az megismétlés nélkül elvégezhető legyen.

⁵² www.barnahus.hu (2018. 10. 25.)

⁵³ FANTOLY ZSANETT – GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *Eljárási büntetőjog: Statikus rész*. Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 211. p.

váns történés, amiket az első meghallgatás során nem tudtak felidézni. A hatóságok is egyetértenek azzal, hogy ne kelljen újra és újra elmesélniük a sértetteknek a velük történeteket, így törekednek az egyszeri kihallgatásra.⁵⁴ Az említett két, egymásnak formálisan ellentmondó követelmény, azaz, hogy a sértett többször beszéljen arról, ami vele történt és az, hogy a rendőrségen szorítkozzanak arra, hogy minél kevesebbet hallgassák ki őt, nem feltétlenül áll egymással ellentmondásban. Hiszen abban az esetben, ha a hatóságok tisztában vannak a kihallgatott lelkiállapotával és szakértő módon, empatikusan történik a kihallgatás, ügyelve a sértett pszichés állapotára, akkor a másodlagos viktimizálódás esélye többszöri kihallgatás mellett is minimalizálható. Mindezek ellenére felmerülhet a kérdés, hogy célszerű lenne-e a kihallgatások megismétlésének számszerű korlátokat szabni. Hiszen a fentiek alapján szükséges ismételt kihallgatás, de a kihallgatásokat nem szabad túlzásba vinni. Álláspontom szerint a kihallgatások számát felesleges lenne megszabni, hiszen vannak sértettek, akiket nehezebb megszólaltatni, illetve a bűnüldözés szempontjából optimális az is, hogy behívhatják őket bármikor, ha később merül fel releváns kérdés. A számszerűsítés esetén ezt megvonná tőlük.

Úgy vélem, szükség lenne arra, hogy az első kihallgatás folyamán minden feltétel adott legyen, ahhoz, hogy a másodlagos viktimizáció elkerülhető legyen és egy komplex rendszeren keresztül történjen meg a kihallgatás.⁵⁵ A sértett védelme érdekében szükség van arra, hogy kevés személy jelenléte előtt történjen a kihallgatás, valamint arra, hogy egy pszichológus szaktanácsadó jelen legyen a meghallgatáson (akár közvetlenül, akár egy másik szobában), hiszen a szakértő személy jelenléte a meghallgatás során álláspontom szerint elengedhetetlen. Szükség van arra továbbá, hogy a rendőrhatalom tag vagy a bíró megfelelő kvalifikáltsággal rendelkezzen. Célszerű lenne képzéseket tartani, illetve szakosítást végezni. Ahogyan például a fiatakorúak ügyét tárgyaló bírák erre specializálódnak, úgy a szexuális bűncselekményeknél álláspontom szerint szükség lenne arra, hogy az eljárási cselekményekben résztvevő személyek úgynevezett érzékenyítő képzéseken⁵⁶ vegyenek részt és tanúbizonyságot tegyenek arról, hogy rendelkeznek a megfelelő képességekkel eljárni ezekben az ügyekben. Ezen alanyi feltételek mellett a fentebb említett tárgyi feltételek megvalósítására lenne szükség. Ahhoz, hogy megvalósuljon az, hogy minél kevesebb személy legyen jelen a sértett kihallgatása során, véleményem szerint egy remek lehetőség lenne a detektív tükör alkalmazása, amelynek a túoldalán (a monitoring szobában) – kép-és hangfelvétel készítésével egyidejűleg – egy pszichológus szaktanácsadó és egyéb fontos személy lehetne jelen. Emellett további megoldások is léteznek, amelyet a következő fejezetben részletesen kifejtek.

⁵⁴ Lásd: Függelék, 16. számú ábra.

⁵⁵ Áldozati megkérdezésem alapján az mindenképpen pozitív visszajelzés, hogy csak egy személy válaszolta azt, hogy a legjobb megoldás az lenne, ha számszerűsítenek a kihallgatások számát. Az adott két választ, ha vegyítjük, akkor azt a megoldást kapjuk, hogy törekedni kell a minél kevesebb kihallgatásra, viszont tisztában kell lenni az egyén életkorával és személyiségével. Nyilvánvalóan egy komplex első kihallgatás lenne a legeredményesebb. Ehhez az eredményességhez és komplexitáshoz szükség van hatékony technikai eszközökre a kihallgatásokon. Lásd: Függelék, 5. számú ábra.

⁵⁶ A btk. XIX. fejezetében szereplő bűncselekményekre érzékeny szakszemélyzet részvételének elősegítésére az eljárásban.

1. 2. Jegyzőkönyvezéssel kapcsolatos problémák

A kihallgatások során a jegyzőkönyvvezetés is nehezíti az eljárás gördülékeny lefolytatását, hiszen a nyomozó hatóságoknak *nem áll rendelkezésükre (elég) leíró*. A rendőrség tagjai maguk végzik a jegyzőkönyvvezést még a kihallgatás során is, amely áldozatvédelem szempontjából azért problematikus, mert ezáltal a kihallgató nem tud megfelelően odafigyelni a sértettre. A büntetőeljárás törvényben nincs erre vonatkozó rendelkezés, pedig célszerű lenne kötelezően előírni a leírók alkalmazását. Viszont úgy gondolom nem ez a legjobb megoldás-e problémával kapcsolatos megoldási javaslataimat később fejtem ki.⁵⁷ Másik problémaként megemlíthető, hogy hosszadalmas folyamat az, amikor a nyomozó bíró kihallgatja az érintettet gyermeket, majd elkészíti a jegyzőkönyvet olyan formában, hogy az a nyomozó hatóságok kezébe kerülhessenek, akik ezek után újból kihallgatják a sértettet és szükség esetén sor kerülhet a felismerésre bemutatásra.⁵⁸ Az elmélet szerint egyébként az elkövetőhöz hasonló profilú embereket mutatnak meg, de a gyakorlatban ez fénykép bemutatásával működik.⁵⁹ Itt lényeges idő telik el. Az érintett személy *friss emlékek híján már nem biztos, hogy annyira fel tudja idézni, azt, hogy hogyan is nézett ki az elkövető*. Illetve ez idő alatt az elkövető is változhat, nőhet szakálla, meghízhat, lefogyhat, kopaszodhat, stb. Nehézségeket okoz ezen kívül még az, hogy vannak esetek – bár ez ritka, de előfordul –, hogy készenléti rendőr teszi fel a vallomást. A készenléti rendőrök *nem feltétlen rendelkeznek megfelelő hozzáértéssel az ügyhöz* (amiatt, hogy nem biztos az, hogy ezen bűncselekményekre vannak specializálódva) –, így nem várható el tőlük olyan munka, amely egy olyan hatósági tagtól, aki rendszeresen foglalkozik ilyen ügyekkel. Ez a jegyzőkönyvnél ugyancsak visszaköszön. Amikor egy készenléti rendőr hallgatja ki a sértettet, (aki megeshet, hogy nem is azonos nemű személy) előfordulhat, hogy kihagy olyan releváns és fontos kérdéseket, amelyek a vád megállapításához, ezzel a vádemeléshez elengedhetetlenek. Ez később az „eljáró hatósági tag” kezébe kerül és akkor szembesül vele, hogy a jegyzőkönyv hiányos. A jegyzőkönyvvezés bagatell eszköznek tűnhet, hiszen igazából csak le kell írni a vallomást. Ez viszont nincs így, igen kényes a jegyzőkönyvvezés módszere, hiszen ügyelni kell arra, hogy a vallomásnak rögzített érdemi részeit jegyezze le és azokat szó szerint tegye a hatóság. A túlzott részletezés, a vallomás körmondatokba foglalása hosszadalmas munkát igényel és az eljárás elhúzódásához vezet.

1. 3. Megoldási javaslatok a vallomásfelvétellel kapcsolatban

A rendőrségeken a nyomozó készíti el a jegyzőkönyvet.⁶⁰ A különleges bánásmódot igénylő sértetteknel kötelező a kép-és hangfelvétel az új büntetőeljárás törvény óta, amit alkalmaznak is. Álláspontom szerint az írott jegyzőkönyv áldozatvédelmi szempontból nem a leghatékonyabb vallomásfelvételi módszer, mivel nem tudnak megfelelő

⁵⁷ Vallomásfelvétel megoldási javaslatainál részletesen.

⁵⁸ Ma már a rendőrhatalósági tagok is kihallgathatják a kiskorú sértetteket, nincs szükség a nyomozó bíró előzetes munkásságára. <https://arsboni.hu/gyermek-tanuk-buntetoeljarasban-kihallgatas-regi-es-az-uj-buntetoeljarasi-torveny-szerint/> (2018. 12. 29.)

⁵⁹ Szegedi Rendőrségen végzett kutatásom alapján.

⁶⁰ Lásd: Függelék, 18. számú ábra.

figyelmet szentelni a sértettekre, illetve zavaró is lehet a sértettek számára, hogy szembe velük valaki folyamatosan gépeli azt, amit elmondanak. De ez személyenként változó. Hasonló a helyzet a kép- és hangfelvételnél is, hiszen ugyancsak zavaró lehet, hogy ott egy kamera, ami rögzíti mindazt, amit a sértett elmond és ahogyan reagál. Természetesen mindkét észrevétel egyénfüggő. Előljáróban a hatósági megkérdezésem során az alábbiak derültek ki:

Empirikus kutatásom során a legtöbb megkérdezett a kép-és hangfelvételt tartotta legoptimálisabbnak, második helyen holtversenyben a „Hatósági tag számítógéppel történő jegyzőkönyvezése” és a „Detektív tükör alkalmazásában a másik szobában történő akár papír alapú, akár számítógépes, akár kamerán történő jegyzőkönyvezés”. Jelenleg éppen az eddigi két opciót alkalmazzák. Nem szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozások során a hatósági tag veszi fel számítógépen a jegyzőkönyvet. Különleges bánásmódot igénylő sértett esetén kép-és hangfelvétellel történik ez. A detektív tükör alkalmazásának lehetősége egy új, jövőbemutató eszköz lenne, így az, hogy 36 személyből 10 gondolta úgy, hogy ez is megoldás lehet, úgy vélem előremutató. 5 alatt volt azoknak a válaszoknak a száma, amelyek így hangoztak: „Leíró számítógéppel történő jegyzőkönyvezése”; „Másik, a kikérdező hatósági tagon kívüli személy számítógéppel vagy papír alapon történő jegyzőkönyvezése (másik személy pl.: másik hatóságilag vagy szakértő).”; „Hangfelismerő szoftver alkalmazásával (pl. globalspeech)”. Illetve az egyéb válaszra is érkezett ötlet.⁶¹

A következőkben pedig visszautalnék álláspontomra, miszerint az alább részletezett megoldási javaslatok áldozatvédelmi szempontból is megfelelő alternatívaként szolgálhatnak.

Kép- és hangfelvétel kritikája

A kép- és hangfelvétel rögzítését jelenleg csak a sértett vonatkozásában írja elő a Be.⁶² Felmerülhet a kérdés, hogy a gyanúsítottaknál miért nem lehet? A különféle gesztikulációja, a reakciói árulkodók lehetnek. Van, amikor más nyelven – mint például lovari, szerb, különböző szláv nyelveken, stb. – szólnak egymáshoz, majd váltanak vissza a magyar nyelvre a hatósági tagok előtt a gyanúsítottak és felmerül a kérdés, hogy miről beszélhetnek? A nyomozó felhívást tesz, hogy használják a magyar nyelvet, de vannak esetek, amikor egymáshoz más idegen, a rendőr által nem ismert nyelven szólnak és nem tudják a hatósági tagok, miről is beszélgetnek. Arra a kérdésre, vajon a gyanúsítottal szemben miért nem alkalmazható a kép- és hangfelvétel rögzítése, a válasz az önvádra kötelezés tilalmában rejlik. A Be. 8. §- a alapján „*Senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson*”. Ha a gyanúsítottak kötelezővé tennék a kép-és hangfelvétel alkalmazását kihallgatása során, azzal felmerül annak lehetősége, hogy bizonyítékot szolgáltat maga ellen. Ugyanez a helyzet egyébként a szakértő alkalmazása esetén is. Hiszen, ha egy szakértő

⁶¹ Függelék, 6. számú ábra.

⁶² 85. § (1) j) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítését és kíméletét az eljárás érdekeire figyelemmel, lehetőség szerint az alábbi intézkedésekkel segíti elő: kép- és hangfelvételt készíthet az érintett személy részvételét igénylő eljárás cselekményről.

is jelen lenne a kihallgatás során akkor az ő szakértői véleménye is bizonyíték szolgáltatására lenne alkalmas. A szakértő is vizsgálja őt, ami bizonyítékként szolgálhat, így maga ellen szolgáltatná a gyanúsított azt, ha szakértő előtt beszélne.

Egyébként a kép- és hangfelvétel, mint jegyzőkönyvezési eszköz megbízható és teljesen működő módszer. Egyetlen hátránya az, hogy a sértett számára zavarba ejtő lehet. Ebből kifolyólag – áldozatvédelmi szempontból is – különös jelentőséggel bír a kamera mikénti elhelyezése. Kép- és hangfelvétel rögzítése céljából minden Megyei Rendőr-Főkapitányság rendelkezik egy háromlábú eszközzel, ebből adódóan nem a falra kerül fel a kamera. Kérdéses azonban, hogy hova kellene elhelyezni ezt a háromlábú eszközt ahhoz, hogy megfelelőképpen funkcionáljon, ám eközben a kihallgatás menetét se zavarja. A sértett mögé? A kihallgató mögé? Esetleg e két személy mellé? Ha a kamerát a sértett mögé helyezik el, akkor nem látszódik az arca így elég lenne egy egyszerű hangrögzítő eszköz is. Ennél fogva értelmetlen azt a sértett mögött elhelyezni. Ennek az elhelyezési módszernek az az alapfelgondolása és egyben az előnye is, hogy a sértett nem lesz zavarban a kamera látványa miatt. Mégis szükség van arra, hogy látszódjon így a legjobb módja a kamera elhelyezésének, ha a kihallgató és az érintett személy mellé helyezik el. A hatósági tagok egyetértenek abban, hogy ez a megoldás is zavaró, nemhogy a sértettek számára, de van, hogy még a kihallgató személy számára is. Egy másik probléma a kép-és hangfelvételek készítésénél, hogy nem minden kamera kompatibilis a robotzsaru rendszerrel.⁶³ A felvételeket a hatóságoknak fel kell ide tölteniük, de a formátum nem minden esetben olyan, hogy ez kivitelezhető legyen.⁶⁴ Mindezek mellett a szakértőnek se lenne célszerű egy olyan felvételt odaadni, ahol csak a sértett hátát látja a reakciókat, mimikákat nem. Tehát szükségszerű lenne a kép- és hangfelvétel készítésével kapcsolatban szabályozni azt is, hogy az eszközt hol helyezték el.

Detektív tükör

A detektív tükör, olyan reflexiós és fényvisszaverő üveg, amelynek felületén egy vékony fém-oxid réteg van.⁶⁵ Úgy vélem, a detektív tükör azért lenne a legjobb vallomásfelvételi megoldás, mert több ember és eszköz helyt foglalhat a másik szobában anélkül azonban, hogy azt a sértett észlelné. Ma általában ilyen detektív tükröt a felismertető szobában használnak, viszont felismerésre bemutatást sem sűrűn csinálnak élő emberekkel, gyakoribb a fényképes bemutatási verzió. *Budaházi Árpád* doktori értekezésében beszél a detektív tükrőről, habár más kontextusban mégis egyetértek álláspontjával: „*Ha a (...) bent lehetne (és számára tiltott is lenne a vizsgálat zavarása), a mimikája, a tekintete nagymértékben befolyásolná a vizsgált személyt. Ha az alany mögött foglalna helyet, nem lenne ugyan szemkontaktus, azonban nincs rá garancia, hogy ne zavarná (meg) a vizsgálatot. Egy tüszentés vagy egy köhögés is elég ahhoz, hogy értékelhetetlen legyenek a kérdéssorra adott fiziológiai változások.*”⁶⁶ Tehát bármi zavarható lehet, még akár a kihallgató személy jelenléte is az eljárási cselekmény során. Detektív

⁶³ A Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer.

⁶⁴ Békéscsabai Rendőrfőkapitányságon végzett kutatásom alapján.

⁶⁵ http://www.uvegsmunka.hu/reflexios_ueveg.html (2018. 10. 25.)

⁶⁶ BUDAHÁZI ÁRPÁD: *A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra*. Doktori Értekezés. Pécs, 2013. 87. p. (2018. 10. 25.)

tükör alkalmazásával megvalósítható lenne az, hogy a tükör túoldalán szakértő személy foglaljon helyet, kamerát tegyenek a szobába, illetve a jegyzőkönyvezés is ott folyjon, miközben a kihallgató szobában a vallomást felvevő személynek csak elég ügyelnie arra, hogy feltegye a szükséges kérdéseket, nem kell külön a kamerával, illetve az írásbeli jegyzőkönyvvel foglalkoznia. Emellett az érintett személynek is csak a kihallgató személyére kellene koncentrálnia. Így tehát a detektív tükör alkalmazásával, ha két szobát összekapcsolnak, akkor az egyik szoba monitoring szobaként tudna funkcionálni.

Globalspeech

Az e cím alatt javasolt megoldás egy hangfelismerő szoftver alkalmazása, amikor az elhangzottakat a gép magától lejegyzi. A bíróságokon már alkalmazzák az úgynevezett „globalspeech” beszédfelismerő szótárat. Ezt a szerkezetet már bíróságok mellett ügyvédi irodák, közjegyzői irodák is alkalmazzák, viszont a rendőrségi rendszerbe még nem sikerült integrálni, annak ellenére, hogy rengeteg pozitívuma van. Ilyen például az, hogy a diktálással szinte azonos gyorsaságú a szöveges dokumentum elkészítése, ismeri a jogi szaknyelvet, hatékony és 95%-os pontossággal dolgozik. A szoftver emellett „ötanuló”, így minden egyes felhasználás után adaptálja az adatokat, új szavakat és frissíti magát, „szókincse bővül”. Így a globalspeech-ek specializálódni is tudnak, azáltal, hogy egy kihallgató szobában, ahol szexuális bűncselekményekkel foglalkoznak a szoftver ismerni fogja a terület jogi szakszavai mellett az eljárásban résztvevő más személyek szavát is. Ezek után már 100%-os pontosság is elérhető lenne. Mivel a gép pontossága nem teljes, ezért én se javasolnám, hogy a többi jegyzőkönyvezési módszert teljesen helyettesítse és kizárólag ennek használatára térjenek át a hatóságok. Az eszköz kísérleti jelleggel történő bevezetése álláspontom szerint azonban indokolt lenne.⁶⁷ Viszont nem elhanyagolható a kép-és hangfelvétel, arra mindenképpen szükség lenne, mivel ez a szerkezet azt nem pótolja.

2. Szakértői vélemény

A kihallgatások részben foglaltak alapján világossá válik, hogy a szakértő munkásságának is elengedhetetlen a szerepe a szexuális bűncselekmények hatékony felderítése körében. Ezért e fejezetben a szakértői véleménnyel, mint bizonyítási eszközzel foglalkozom.

Kutatásom alátámasztja, hogy legkiemelkedőbb bizonyítási eszköz a vallomás, szakértői vélemény és a tárgyi bizonyítási eszköz. Lenagyobb arányban a szakértő véleményét gondolják a legjelentősebb bizonyítási eszköznek. Így a rendőrség és az én véleményem egyezik.⁶⁸

A szakértő kirendelése megint egy hosszadalmasabb folyamat, ami úgyszintén alkalmas az eljárás elhúzódására, mégis empirikus kutatásom során⁶⁹ a bírák megerősítet-

⁶⁷ <https://beszedleiro.hu/> (2018. 10. 25.)

⁶⁸ Függelék, 4. számú ábra.

⁶⁹ Amelyet a nyomozó hatóságokon és bíróságokon végeztem.

ték, hogy a kihallgatások mellett, illetve azzal összefüggésben a másik legjelentősebb bizonyítási eszköz a szakértői vélemény.

Mint ahogyan például a közlekedési bűncselekmények esetén szükség van egy közlekedési szakértőre úgy a nemi deliktumok esetén is elengedhetetlen a szakértő, ez esetben főként a pszichológus szakértő. Az áldozatot meghallgató egyén személyisége is meghatározó szerepet játszik áldozatvédelmi szempontból a kihallgatás során, hiszen sokoldalú problémát vet fel az, ha nem az arra alkalmas személy veszi fel a sértettől a vallomást. A kihallgató személynek empatikusnak és kíméletesnek kell lennie, szakmai felkészültséggel kell rendelkeznie és ahogyan az új Be. is rögzíti, a sértettel azonos neműnek kell lennie. Álláspontom szerint is fontos szerepet tölt be a szakértő a sértett szavahihetőségének vizsgálatában. Ha belegondolunk és elképzeljük azt a helyzetet, hogy mi vagyunk azok, akiknek ilyen esetben döntenünk kell a mondanivaló igazságtartalmáról, akkor biztosan eszünkbe jut az a verzió is, hogy rögtön látjuk azt, hogy valaki hazudik. Ennek is megvan természetesen az esete, viszont sok esetben ezt mi se vennénk észre. Persze rendőrhatalósági tagok és a bírák is alkalmasak a kihallgatásra, viszont a szakértők rendelkeznek speciális tudással, ahhoz, hogy meg tudják állapítani a szavahihetőséget és azt alá is támasszák, akár különféle pszichológiai tesztek alapján vagy egyszerű testbeszédéből.⁷⁰ Felmerül itt a konfabuláció – „meseszövés” – lehetősége is, főként a kiskorúak esetén. Így beszélhetünk a betanítás kérdésköréről is. Vannak esetek, amikor a szülők betanítják gyermekeiket, arra, hogy mit mondjanak. Annak megállapítására, hogy ez a gyermek saját gondolata vagy csak egyik szüleje ültette el a fejében, csakis egy szakértő lehet alkalmas. Mindezek alapján a pszichológus szakértő véleménye, mint bizonyítási eszköz nem csak a bizonyítás szempontjából, hanem áldozatvédelmi szempontból is különös jelentőséggel bír.

IV. A szexuális bűncselekmények áldozatainak intézményesült védelme - Barnahus⁷¹

Korinek László megfogalmazása szerint: „a családon belüli erőszak áldozatainak védelmében fontos szerepet töltenek be a menedékhelyek, amelyek azonban Magyarországon nem működnek megfelelően. Csupán 122 igénybe vehető férőhely van az országban és ebből csak 28 van titkosított címen. A nemzetközi normáknak és elvárásoknak Magyarország 1000 férőhely biztosításával kellene eleget tegyen. Ráadásul a nők alapszabályként csak maximum 60 napig maradhatnak a menhelyeken és csak a gyermekes anyák kérhetnek hosszabbtást” (Human Rights Watch 2013:5)⁷² Ez alapján a másodlagos prevenciót – ami az erőszakot közvetlenül követő hatások csökkentését célozza – hazánk nem mondhatja sikeresnek. A barnahust és a menhelyeket kombinálva sikerülhetne egy olyan komplex rendszert kiépíteni, amely az áldozatvédelem mellett az

⁷⁰ A különféle tesztek közül talán az egyik legismertebb és a legsűrűbben alkalmazott a Rorschach teszt. Testjelek közül biztosan sokan hallottak már arról, hogy aki balra néz fel, az hazudik, stb.

⁷¹ Egy több szervezetről összeálló, gyermekbarát szervezet az áldozattá vált, szexuálisan zaklatott vagy bántalmazott gyermekek számára. – www.barnahus.hu (2018.12.28)

⁷² VIRÁG GYÖRGY – KULCSÁR GABRIELLA – ROSTA ANDREA: *Erőszakos bűnözés*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Miklós (Szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016. 584. p.

eljárás könnyítésén túl a sértettet ért másodlagos viktimizációjának elkerülését is elősegíti. A barnahus – azaz gyermekház⁷³ – egy izlandi modell alapján kiépült, a szexuálisan abuzált gyermekek érdekét szolgáló intézmény. Izlandon közel 20 éve működik törvényes keretek között a gyermekház. Elősegíti, hogy a gyermek már az ügy elejétől egy hatóság előtt jelenjen meg, ott kérdezzék ki, így nem kell több személlyel kapcsolatba lépnie és több helyen megjelennie, ezzel óvva őt az eljárási cselekmények gyermekre gyakorolt hatásától. Emellett a barnahusnak köszönhetően több a vádemelés és rövidebb az eljárási idő és nem mellesleg az ügyész munkáját is segíti. Az izlandi gyermekházakban irányított kamerákkal ellátott gyermek-meghallgató szoba, monitoring szoba, orvosi kivizsgáló (gyermek nőgyógyászati kivizsgáló) helyezkedik el többek között, gyermekbarát környezetben. A kihallgatáson és orvosi vizsgálatokon kívül itt zajlik az áldozatok és családjuk terápiája, oktatások és képzések, illetve konzultációk, tanácsadások. Ez az izlandi modell több helyen is elterjedt már, mint például Anglia, Horvátország, Svédország – ahol 5 ilyen intézmény is van, ami igen kimagasló -, illetve Magyarország. Hazánkban Szombathelyen üzemel az intézmény. Felépítése és működése az „eredeti gyerekházhoz” hasonló. A kihallgató szoba mellett üzemből levő monitoring szobában foglalnak helyet az igazságszolgáltatás különböző képviselői, illetve a szakellátás is. Kihallgatás alatt csapatban dolgoznak, hallgatják online felületen keresztül a gyermeket és elemzik. Ügyész akár kérdést is tehet fel egy fülhallgatón keresztül, amit a kihallgató pszichológus szakértő közvetít a gyermek felé – az viszont a szakértő saját belátásán alapszik, hogy felteszi-e a kérdést. Sajnos a hazai rendőrségi gyermekkihallgató szobákban nincsenek meg a szükséges technikai eszközök és egyéb feltételek,⁷⁴ ezért célszerű lenne bevezetni a barnahust. Ezek a gyermekházak többek, mint a kihallgató szobák. Célszerű lenne megyénként legalább egyet létrehozni vagy ahhoz hasonló jellegűt. Ennek megvalósíthatósága esetén nem feltétlen szükséges itt megállni. Ungyógyítóintézeteket lehetne létrehozni, ami a gyermekházakon is túlmutató megoldásokat alkalmazna. Ez a gyakorlatban egy családi ház lenne, kívülről, kerttel együtt, ahol gyermekjátékok vannak és persze kamera elhelyezve. A házon belül több szoba lenne. Lenne egy iroda, adatfelvételre, szakemberek és szülők közötti diskurzusokra. Lenne egy kivizsgáló szoba és egy gyermekkihallgató szoba, illetve a monitoring szoba. Ezek mind fel lennének ruházva játékokkal és a ház egész belseje játékos és gyerekbarát lehetne. További két ágyas szobák lennének még a házban, ahol akár szülő és gyermeke, akár 2 sértetti pozícióban lévő gyermek kapna helyet és lehetőséget bent alvásra. Nyilvánvalóan a mosdó és fürdő, illetve konyha is elengedhetetlen része a gyógyuló háznak. Itt a kihallgató szobában lenne kamera, detektív tükör, számítógép. Minden szükséges eszköz. Személyileg szakemberek vennének részt a munkában, akár úgy, ahogy a „forrónyomos” szolgálat működik. 12 órás váltásokkal, éjjel nappali jelenléttel. Rendőrhatalósági tag, pszichológus és orvosszakértők, és egyéb személy, aki szükséges lehet. Egy csapat összeállhatna, és lenne egy saját forrónyomos szolgálat, illetve ezen-

⁷³ Izlandi eredetű szó.

⁷⁴ Mivel a rendőrségeknek ki kellett „hirtelen” alakítaniuk egy gyermekkihallgató szobát, ezért nem mindenhol és nem mindenkinek sikerült ezt a feladatot teljesen jól végrehajtani. Vannak olyan kihallgató szobák, ahol rács van az ablakon, vagy esetleg olyan is előfordul, ahol a szoba elhelyezkedéséhez keresztül kell menni a gyermek számára megrázó, ijesztő folyosókon. A kamerákat nagyon jól megoldják, elrejtik jó helyekre, viszont mindenhol más fajtát alkalmaznak, van olyan is amelyik nem kompatibilis a robotzsaru rendszerrel.

kívül mindig lennének normális 8 órás munkarendben dolgozók. Képzelnék csak el, hogy valakinek gyermekét hajnalban éri szexuális abúzus és a szülő nem vár, elviszi gyermekét a rendőrségre. A szülő elvihetné ide gyermekét, ahol a rendőrhatalósági tag felveheti a vallomást mind a szülőtől, mind a gyermektől. A szükséges orvosi vizsgálatok egyből elintézhettek lennének – a forrónyomos orvos által – és lehetőségük van az éjszakát és a további szükséges időt bent tölteni.

Előremutató, hogy Magyarországon is megjelent már a Barnahus. Szót kell azonban ejteni arról, hogy a kutatásom során egyfajta rendszerhibát észleltem – ami ugyancsak a másodlagos prevenció kritikájaként mutatkozik. Az intézmény a gyermekek védelmét biztosítaná, viszont nagyon kevés információ áll rendelkezésünkre, mind az interneten és mind a való világban. Mégis csak, ha valaki érdeklődését felkelti a szervezet a legjobb módszer annak érdekében, hogy többet megtudjon róla az, hogy felkeresi a barnahus oldalát. Ha viszont valaki rászorulna a szerv segítségére nem biztos, hogy meg is tudná azt szerezni. A honlapon feltüntetett személyekhez elérhetőség nem tartozik. Akinél mégis lenne, azt elérni nem egyszerű. Továbbá van a cím mellett egy telefonszám, ami sokadik hívásra sem kerül felvételre. E problémák kiküszöbölése mellett alkalmas lehet az intézmény a kívánt cél elérésére. Empirikus kutatásom során vizsgáltam azt, hogy mennyire elterjedt a hatóságok és a társadalomban a Barnahus. Áldozati megkérdezés során 23 személyből mindössze 3 nyilatkozott úgy, hogy hallott már az intézményről.⁷⁵ A rendőrség oldaláról mindössze 6 rendőrhatalósági személy hallott már az intézményről, ami álláspontom szerint igen kevés.⁷⁶ Egy rövid „intézményismertetés” után egy kifejtős részt hagytam a kérdőívben, ahova arról vártam a választ, hogy mi a véleményük az intézményről, annak alkalmazhatóságáról, illetve pozitívnek vagy negatívnak találják-e a kezdeményezést. Összességében pozitívan értékelték a Barnahust.⁷⁷ Ez megint csak a törvény módosítását sugallja.

V. Összegzés - De lege ferenda javaslatok

1. Az isztambuli egyezmény ratifikálása

Az Isztambuli Egyezményt 2011-ben fogadta el az Európa Tanács, amelynek célja a nők elleni erőszak megelőzése és felszámolása. Magyarország 2014 tavaszán aláírta, de nem iktatta törvénybe az Egyezményt. Az Egyezmény magába foglalja többek között a rendszeres időközönkénti statisztikai adatgyűjtésre, kutatások támogatására, szakemberképzésre, kellő számú és könnyen hozzáférhető menhelyek alapítására vonatkozó kötelezettséget illetve azt is, hogy az elkövetett erőszakos bűncselekmények megelőzése, kivizsgálása, illetve megbüntetése, jóvátétele érdekében a részes államok intézkedjenek

⁷⁵ Függelék, 23. számú ábra.

⁷⁶ Függelék, 7. számú ábra.

⁷⁷ Függelék, 7. számú ábra.

és a megfelelő gondossággal járjanak el.⁷⁸ És ezen kívül még sok egyéb javaslatot, kötelezettséget hoz fel, amelyek a” családon belüli és elsősorban a nők elleni erőszak minden formájának felszámolását”⁷⁹, szexuális erőszak áldozatai helyzetének javulását szolgálják. Magyarország mégsem ratifikálta, mivel be kell építeni a magyar jogrendszerbe az egyezményt. Az Európa Tanács egy bizottsága tanulmányban feldolgozta, hogy a részes államok, hogyan állnak a nők ellen elkövetett erőszak felszámolásának terén, amelynek eredményeként az a megállapítás született, hogy államunknak még sok dolga lenne, így az intézményrendszerek átalakítása és a büntető törvénykönyv módosítása.⁸⁰ Elvileg már az Egyezmény ratifikálásához közel állunk.⁸¹

2. Büntetőeljárás törvény módosítása

2. 1. Szaktanácsadók közreműködésének kiemelt fontossága

Szükséges lépés a Be. összeegyeztetése az intézményesíteni kívánt rendszerrel. Az új Be. 87. § (1) bekezdése szerint lehetőség van arra, hogy az adott eljárási cselekményeken a pszichológus szaktanácsadó is részt vegyen, viszont csak a jelenlét joga illeti meg, a kérdésfeltevésé nem.⁸² A gyermekház gyakorlatában viszont az igazságügyi szakértő teszi fel a kérdéseket az érintetteknek. A probléma ezzel az, hogy a szakértő milyen jogon/alapon van jelen és kérdezi ki a sértetteket? Véleményem szerint pont egy szakértő személynek van alapja, hogy jelen legyen ezen szexuális deliktumok sértetteinek kihallgatása során, hiszen ők tudják feltenni egy traumát elszennvedő személynek a kérdéseket úgy, hogy megvédje őket a másodlagos viktimizációtól. A szakértelemmel

⁷⁸ The Istanbul Convention-Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [CETS No.: 210] 1-23. Article.

⁷⁹ <https://444.hu/2015/03/04/a-fidesz-es-a-kdnp-leszavazata-hogy-az-orszaggyules-fogadja-el-hamar-a-noket-az-eroszaktol-vedo-europai-egyezmenyt> (2018. 10. 25.)

⁸⁰ A tanulmány szerint a „Magyarországon törvény még nem garantálja, hogy az ügyész családon belüli erőszak minden formája esetén büntetőeljárást indíthasson. Magyarországon a jog még nem írja elő, hogy az ügyészség a szexuális erőszak minden formája ellen felléphessen büntetőeljárással. Uniós tagállamként egyedülként Magyarország nem foglalkozik professzionális szakértők által bonyolított intervenciók program az erőszakot elkövető férfiakkal. Magyarország egyike annak a két uniós tagállamnak, ahol a rendőrök nem kapnak külön, rendszeres szakmai képzést, hogyan lépjenek fel a nők ellen irányuló erőszak esetén, miként avatkozzanak be ilyen esetekben, vagy milyen módon akadályozzák meg az erőszakot.” – <https://444.hu/2015/03/04/a-fidesz-es-a-kdnp-leszavazata-hogy-az-orszaggyules-fogadja-el-hamar-a-noket-az-eroszaktol-vedo-europai-egyezmenyt> (2018. 10. 25.)

⁸¹ Trócsányi igazságügyi miniszter a csúszást azzal indokolta, hogy „fel kell mérni a belső jogi környezetet annak érdekében, hogy ne legyen jogrendszerünkben olyan szabályozási elem, mely a nemzetközi egyezményekkel ellentétes”. Most bejelentette, hogy szakértőik elvégezték a munkájukat: „Az Egyezmény szabályozási köre jóval Túlmutat egy, vagy két minisztérium hatáskörén, hiszen a nők elleni és a kapcsolaton belüli erőszak tárgykörében komplex jelleggel fogalmaz meg anyagi és eljárási jogi kötelezettségeket. Az Egyezmény végrehajtását pedig egy külön testület, a nőkkal szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni fellépés szakértői csoportja ellenőrzi a csatlakozó államok vonatkozásában. Ezúton tájékoztatom, hogy a Nőkkel Szembeni Erőszakkal Foglalkozó Munkacsoport befejezte munkáját.” 2017. <https://444.hu/2017/02/16/ket-eves-csusz-as-utan-hajlando-ratifikalni-a-kormany-a-nok-elleni-eroszakrol-szolo-nemzetkozi-egyezmenyt> (2018. 10. 25.)

⁸² Be. 87. § (1) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén b) elrendelheti, hogy az eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen.

rendelkezők kérdezési joguk normatív alapja függ a személy eljárási pozíciójától. Így beszélhetünk szakértőről és szaktanácsadóról – akár kettő az egyben, egy személy is megtestesítheti. A nyomozás során a szaktanácsadók közreműködésének igénybevételére kiemelt szerepet kell szolgáltatni. Ezek az úgynevezett „segédnyomozók” a bizonyítási cselekményekben nyújtanak segítséget.⁸³ Ez a segítségnyújtás kiterjed arra, hogy a nyomozóhatósági tag helyett és mellett közreműködjön a kihallgatásnál. A szakértő pedig, aki a hatóság által megjelölt kérdésekben, ismereteit felhasználva szakértői véleményt készít, amelyhez a szaktanácsadó által összegyűjtött anyag segítségül szolgálhat. A szakértő és a szaktanácsadó tevékenysége így az eljárási pozíciónál fogva más, viszont mégis szorosan összefügg. Így az, hogy a szakértő jelenlétét a kihallgatásnál igényeljük igazából felesleges és némileg kivitelezhetetlen is. Felesleges abból a szempontból, hogy a szaktanácsadó jelen lehet és a kihallgatás során több jogosultság illeti meg, illetve mivel ügyis készül kép-és hangfelvétel, így a szakértő azt megkapja, azon ott van a szükséges információ. Persze ez is csak akkor működik, ha a kép-és hangfelvételt megfelelő módon el tudják készíteni. Egyébként a gyakorlatban sem sűrű, hogy jelen van, ennek egy oka az amiért kivitelezhetetlen is, mert kevés van belőlük és idejük is kevés. De inkább az előbbi, mint az utóbbi az oka annak, hogy kevés a gyakorlatban ez az eset. A szaktanácsadók tekintetében is ritka az, hogy közreműködésüket kérjék. Ezek okán úgy gondolom szükséges lenne a szaktanácsadók igénybevételére nagyobb fokú kötelezettséget előírni a hatóságok számára a nemi jellegű deliktumokat illetően.

2. 2. Detektív tükör alkalmazása érdekében

Feltéve, hogy a Barnahus-szerű intézményrendszer kialakítása nem járna sikerrel, valamilyen oknál fogva, akkor egy másodlagos megoldás lenne a monitoring szobák kialakításának utasításba foglalása, mint ahogyan az 1/2013. (I.8.) ORFK utasítással történt.⁸⁴ Majd ezek után az utasítást összeegyeztetni a törvénnyel oly módon, hogy belefoglalják a detektív tükör alkalmazását a kihallgatások folyamán, amelyhez további módosítások és változtatások szükségesek. Ilyen például a kép-és hangfelvétellel történő kihallgatásoknál az, hogy a kamera helyzetét megállapítsák, az, hogy a globalspeech beépüljön a nyomozási rendszerbe, illetve a már előbb említett szaktanácsadók közreműködésének kötelezővé tétele.

2. 3. Alanyi, tárgyi és anyagi feltételek biztosítása

Alanyi feltételek

Az alanyi feltételek biztosítása alatt az eljárásban résztvevő, megfelelő képzettséggel rendelkező – személyeket, valamint azok számának mértékét értem. Az eljárásban résztvevő személyek esetén először is rendőrhatalósági, illetve bírósági személyekre szeretnék kitérni. Fontos, hogy képzéseken, programokkal vegyenek részt ezek a személyek és speciális kvalifikáltsággal rendelkezzenek. Ez történhetne brit minta szerint,

⁸³ BAKONYI MÁRIA: *A szakvélemény szabályozása az új eljárásjogi törvényben*. Büntetőjogi Szemle 2018/1. 5–7. pp.

⁸⁴ 1/2013. (I. 8.) ORFK utasítás a gyermekmeghallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről.

mint ahogy a SOIT működött.⁸⁵ A kutatásom empirikus részében kiderült számomra, hogy habár képzések és programok szervezésére sor kerül, ezen személyek hozzáértése mégse elégséges minden esetben még napjainkban sem.⁸⁶ Ahogy korábban is említettem, ehhez szakosításra, érzékenyítő képzésekre lenne szükség. Nyomozóhatóságok, elsődleges intézkedést tevők helyes kiválasztása, felkészültségük növelése és szakmai hozzáértésük kialakítása mind anyagi jogi, eljárásjogi, igazgatási, rendvédelmi, krimináltechnikai, krimináltaktikai kriminálmetodikai, illetve kriminál- és börtönpszichológiai ismeretek elsajátítására lenne szükség.⁸⁷ Úgy gondolom, e feltételek biztosítására rendelkezésre állnak eszközök. Akár az előadások során is lehetne kiemelt figyelmet szentelni arra, hogy az illetékes személyek szakosításban vegyenek részt. Másrészt nem csupán az előbb említett két csoport érdemel kiemelkedő szerepet, ide kell a szakértőket is sorolni. A már annyiszor kifejtett szakértői hozzáértés rendkívül fontos. Ezen kívül a szakértők, szaktanácsadók számának növelésére is szükség lenne, hiszen ezen bűncselekményeknél rendkívül fontos szerepet töltenek be közreműködésükkel és szakértői véleményükkel. Mivel kevés a szakértő és sok az ügy, ezért hosszadalmas a folyamata a szakértői vélemény kiadásának. Ezen kívül, mint ahogy az eljárásjogi törvény írja kötelezően, hogy azonos személynek kell kihallgatnia az érintett személyt.⁸⁸ Szakértő híján és idő híján sajnos erre sincs mindig lehetőség, nyilván mindent megtesznek a hatóságok annak érdekében, hogy ez megoldható legyen és 90%-ban működik is, viszont néhány esetben nem. Összességében az alanyi feltételek a képzést illetően az első két csoportnál fennállnak. Ezen csoportoknál a szakképesítés megelőzi a képzett személyek mértékének követelményét, viszont meg kell említeni, hogy a hatóságok férőhelyhiányban is szenvednek. A harmadik csoportnál viszont a szakértők számára tekintettel nem áll fenn az az alanyi feltétel, hogy számuk elegendő legyen.

Tárgyi feltételek

A kihallgatáshoz szükséges általam vázolt eszközök, elsősorban a detektív tükör és a globalspeech módszer - alkalmazásának lehetőségét – értem tárgyi feltételek biztosítása alatt. A rendőrségeken van egy szoba, ahol a felismerésre bemutatást tartják, de ma már

⁸⁵ A SOIT a szexuális Bűncselekmények Nyomozás technikai kurzusa volt, amelyen a szexuális bűncselekményekben eljáró nyomozó csoport egy tagja részt vett. Ez a személy olyan képzést kapott, amely által biztosítani tudja, hogy a szexuális bűncselekmények áldozata az őt megillető legmegfelelőbb bánásmódban részesüljön. – VIRÁG GYÖRGY: *Áldozatok testközelben. A szexuális bűncselekmények áldozatainak védelme.* In: Gönczöl Katalin (szerk.): *A modern büntetőpolitika problémái Nagy-Britanniában.* Kriminológiai Közlemények 51. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1995. 124. p.

⁸⁶ Németh Zsolt összegző megállapításaiban írta 2001-es könyvében, hogy nincs megfelelő szakembergárda és hiányzik az ügyek kezelésére kialakított rendőrségi kultúra. 2001 óta tehát nem sok változás történt. – NÉMETH ZSOLT: *A gyermek sérelmére megvalósuló szexuális bűnözés kriminológiai vizsgálata.* In: Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok XXXVIII.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001.

⁸⁷ FENYVESI CSABA: *Erőszak a büntetőeljárásban. A másodlagos viktimizáció alanya.* Belügyi Szemle 2-3/2003 I. BM Kiadó, Budapest, 2003. 212. p.

⁸⁸ Büntető eljárásjogi törvény 89. § (1) A 82. § c) pontja alapján különleges bánásmódot igénylő sértett esetén a nyomozás során a) a sértettet csak a vele azonos nemű személy hallgathatja ki, illetve a sértett jelenlétével zajló más eljárási cselekményen az eljáró nyomozó hatóság részéről a sértettel azonos nemű személynek is jelen kell lennie (...).

általában nem igen alkalmazzák erre a célra vagy ilyen formában.⁸⁹ Így elégséges lenne ezen szobák átalakítása. Számolni kell viszont a ténnyel, hogy sok személy dolgozik a rendőrségeken és kevés irodával rendelkeznek a férőhelyhiány pótlásához. Felvetődik a kérdés, hogy van-e olyan szabad szoba, ahova egy ilyen kihallgatót lehetne létrehozni. Biztosan van, ahol lenne lehetőség rá, de van, ahol nincs. A tükör mellett a hangfelismerő szoftver olyan technikai eszköz, amire érdemes lenne beruházni. Szerencsére már hazánkban is elérhető az eszköz. A harmadik tárgyi feltétel a megfelelő kamera, amelynek felvétele a robotzsaru rendszerbe feltölthető. Személyes tapasztalatom alapján mondhatom, hogy igen jó kamerákkal vannak felruházva a gyermek kihallgató szobák, kicsik, jól elrejtve. A technika mai állása szerint lehetőség van jó felbontású és kiterjedésű kamera elérésére, illetve arra is, hogy az elavult háromlábos kamerák helyett modernebb és áldozatvédelmi szempontból is megfelelő eszközöket alkalmazzanak a hatóságok. Csupán arra lenne szükség, hogy megtalálják azt az egy kamerát, amely megfelel mind a minőségi elvárásoknak, mind a robotzsaru rendszerhez való kompatibilitáshoz.

Mint ahogyan, azt látjuk az alanyi és tárgyi feltételek alapján a rendőrhatalom intézmények kinőtték magukat. Ha ezt valaki cáfolná, azzal egyet kell értenie, hogy ha ma még nem is, de a jövőben elkerülhetetlen. Emiatt intézménybővítésre lenne szükség, amely feloldaná a férőhely hiány problémáját. Ezt - akár megtörtént már, akár nem történt még meg az, hogy a képzett személyzetnek nincs megfelelő hely biztosítva az épületekben - minél hamarabb el kell kezdeni, hiszen, ha még nem szenvedek hiányt férőhellyel a hatóságok, akkor egy idő múlva így is, úgy is fognak, erre fel kell készülni. Ha már ebben szenvednek, akkor viszont már elkéstünk, de menteni még lehet a menthetőt, hiszen ez nem olyan probléma, amit ne lehetne orvosolni.

Anyagi feltételek

Az alanyi és tárgyi feltételek megvalósításához szükséges költségek biztosítását érem anyagi feltételek alatt. Empirikus vizsgálódásom alatt ki kell tehát térni az anyagi vonzatok kérdéskörére is. Mind a rendőrségeken, mint a bíróságokon úgy nyilatkoztak, hogy lenne pénz a megfelelő eszközökre, mint például a detektív tükörrre, egy hatékony és jól működő kamerára, illetve egy globalspeech berendezésre. Úgy gondolom, ha ez mégse így lenne, akkor is az államnak és a társadalomnak meg kellene előlegeznie. Ezt arra a kutatásra alapozom, amelyet az Amerikai Egyesült Államokban 1996-ban publikáltak és a „bűnözés ára” érvelést fejtegette, amelynek lényege az, hogy a gyermekbántalmazás nagy költségeket és kiadásokat jelent a társadalom számára, azaz „súlyos árat fizet érte”. Ha ebből indulunk ki, akkor ezen bűncselekmények megelőzésével az anyagi vonzata is csökkenne egy idő után. De ehhez szükség van arra, hogy a megfelelő eszközöket alkalmazzák, ami persze költséges.⁹⁰ A globalspeech ára 300.000 Ft. körül mozog, amely tényleg elég sok, viszont véleményem szerint kiváló eszköz, amely messzemenőig képes elérni rendeltetésének célját. A technikai eszközök anyagi vetületein túl a szükséges építési munkálatok is pénzt igényelnek, mint például két szoba kialakítása a

⁸⁹ Ahogy korábban is írtam a felismerésre bemutatást manapság fényképek útján hajtják végre.

⁹⁰ VIRÁG GYÖRGY: *A szexuális bűncselekmények gyermek áldozatainak speciális megítélése*. In: Vig D. (szerk.): *Kriminológiai Közlemények* 67., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010. 117. p.

detektív tükör alkalmazásához. Bár ez a probléma feloldható azzal, ha a felismerésre bemutatásra alkalmazott szobát alakítják át ilyen céllal, így ez még költséghatékony megoldás is lenne. Amihez tényleg szükség van kiadásokra az a barnahus intézmények, épületek létrehozása. Viszont én mindenképpen úgy gondolom a pénz, költségek, kiadások kis ár azért, hogy a szexuális bűncselekmények áldozatai megfelelő eljárásban vehessenek részt. További anyagi feltételt jelentenek az alanyi feltételek előállításához szükséges javak, tehát ahhoz, hogy a szakemberképzés megfelelően működjön. Mivel már ma is vannak programok, így ebből arra következtek, hogy a szakembergárda képezésnek sincs semmilyen anyagi akadály.

VIII. Összegzés

Ha a jogalkotók, jogalkalmazók és az igazságszolgáltatásban közreműködők hajlanak a változások fele, a felé, hogy jobb irányba terelődjön a szexuális bűncselekmények áldozatainak másodlagos viktimizációtól való megóvása, akkor az általam ismertetett lehetőségek integrálásával talán egy hatékonyabb rendszer kialakulására van lehetőség. Ezek alapján tehát a bevezetőben feltett kérdéseimre – *arra, hogy sikerült-e integrálni a megelőzési, gyógyulási és áldozatvédelmi módokat a joggyakorlatba*– a válasz az, hogy nem. Még nem sikerült, de remélhetőleg minél hamarabb megszületnek a szükséges intézkedések, módosítások ennek érdekében. Itt ragadnám meg tehát az alkalmat arra, hogy a bevezető részben felvetett további kérdéseimre választ szolgáltatassak.

„*Vajon az igazságszolgáltatás képes technikailag, anyagilag, személyileg segítséget nyújtani ebben?*” – Igen, mint ahogy az előzőekben kifejtett feltételek fennállnak, így képes kell, hogy legyen erre. „*Vajon állunk már olyan talpakon, hogy lehetőség legyen a nemi deliktumok megfékezésére?*” Habár a hatóságok rendelkeznek olyan kamerával, amelynek három talpa is van, sajnos, mint kiderült ez nem elég, ahhoz, hogy a szexuális jellegű deliktumokat megfékezzék. Ahhoz, arra lenne szükség elsősorban, bizonyos joganyagok, így az isztambuli egyezmény átültetésre kerüljön sor a magyar jogrendszerben, illetve jogszabályváltozások menjenek végbe.. „*Vajon van rá reális esély, hogy ezen problémákra megoldást leljünk?*” Erre a kérdésre *Fenyvesi Csaba* szavaival szeretnék válaszolni: „A másodlagos viktimizáció reális jelenség a magyar gyakorlatban, amelyek elkerülése minden jogalkotónak és jogalkalmazónak, hivatásos és nem hivatásos „viktimizációs katalizátornak” érdeke és feladata kell, hogy legyen.”⁹¹ Zárásként utalnék *Virág György* által is hivatkozott *Paul Watzlawick* könyvének szállóigéjére, ami úgy szól „A helyzet reménytelen, de nem súlyos”. Én ezt esetünkben másképpen látom:

A helyzet súlyos, de nem reménytelen!

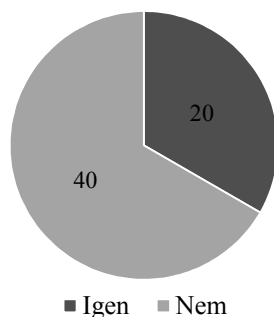
⁹¹ FENYVESI CSABA: *Erőszak a büntetőeljárásban. A másodlagos viktimizáció alanya*. Belügyi Szemle 2-3/2003 I. BM Kiadó. Budapest, 2003. 205–213. pp.

Függelék

Az következő kérdőívet 2017-ben készítettem internetes felületen, ahol a családon belüli szexuális bűncselekmények pszichológiai vonatkozásait vizsgáltam. Ezen felmérésemet 60 személy töltötte ki, ebből 45 férfi és 15 nő volt, akik átlagosan 19 és 25 év közöttiek. Személyi körre nem terjedt ki a vizsgálat, hiszen arra voltam kíváncsi, hogy mi a közvélemény. Nem az összes kitöltő válaszolt minden kérdésre. A kérdőívből csak néhány, a témához jobban kapcsolódó kérdést és azok kiértékelését szeretném bemutatni az alábbi ábrákon, keresztül:

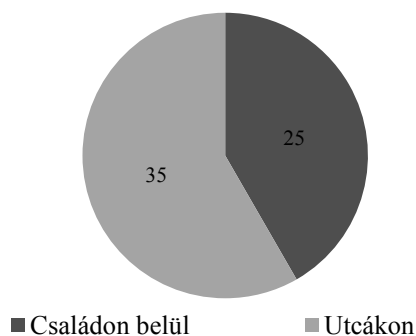
1. sz. ábra

Ismer-e valakit, aki szexuális abúzus áldozata volt?

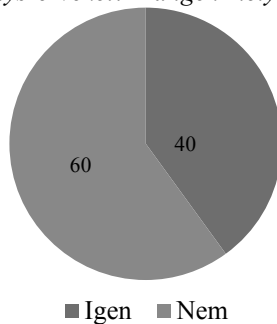
2. sz. ábra

Ön szerint családon belül vagy az utcákon gyakoribb a szexuális deliktum?

3. sz. ábra

Ismer segélyszerveket? Ha igen melyet/melyeket?

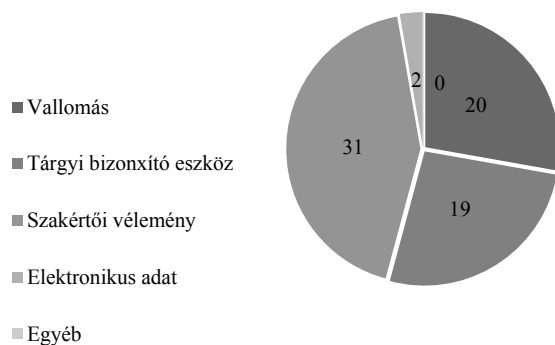

Hatósági megkerdezés

A következő kérdőívem 2018-ban készült, amelynél kriminológiai vizsgálódást folytattam le a szexuális bűncselekmények körében. E kutatásom során a rendőrség, mint nyomozóhatóság tevékenységének empirikus vizsgálata volt elsődleges célom, tekintettel arra, hogy a rendőrség az első olyan bűnüldöző hatóság, amely szexuális bűncselekmény áldozatával kapcsolatba kerül. Papíralapú ívemet összesen 36 rendőrhatósági személy, 16 nő és 20 férfi töltötte ki a Szegedi Rendőrkapitányságról.

4. sz. ábra

Ön szerint az alábbiak közül melynek/melyeknek van a legnagyobb jelentősége a bizonyítási eszközök közül a nemi deliktumok körében?

Ön szerint az alábbiak közül mely/melyek az áldozatok kihallgatásának legjobb módja?

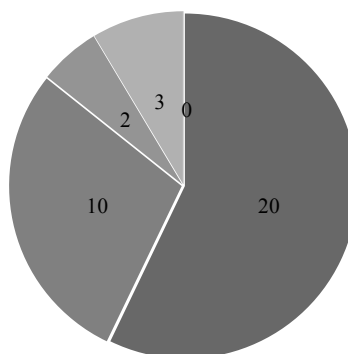
- Megismétlés nélküli kihallgatás, mivel átfogó és részletes, így elég egy kihallgatás megóvva ezzel a másodlagos viktimizációtól az áldozatot.

- Többszöri kihallgatás, hiszen az őket ért trauma miatt nehezen nyílnak meg, illetve az áldozattá válás és a feljelentés között eltelt időtartam miatt a visszaemlékezés se egyszerű. Idő kell a bizalmi kapcsolat kialakításához is. Ezek mellett a hatékonyságuk is

- Számszerűsíteni a kihallgatások számát. (Pl. csak 3x hallgatható ki).

- Számszerűsíteni a kihallgatások számát oly módon, hogy lehetőséget biztosítanak újabb, a kereten túli kihallgatásokra rendkívüli, szükséges esetekben.

- Nincs megoldás

6. sz. ábra

Ön szerint mely/melyek lennének a jegyzökönyv leghatékonyabb formái a kihallgatások során?

■ Hatósági tag számítógéppel történő jegyzökönyvezése

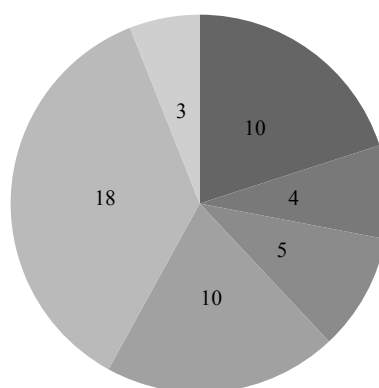
■ Leíró számítógéppel történő jegyzökönyvezése.

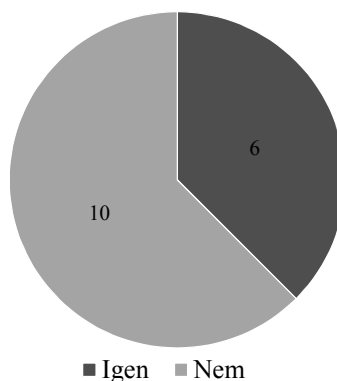
■ Másik, a kikérdező hatósági tagon kívüli személy számítógéppel vagy papír alapon történő jegyzökönyvezése. (Másik személy pl.: másik hatósági tag vagy szakértő).

■ Detektív tükör alkalmazásában a másik szobába történő akár papír alapú, akár számítógépes, akár kamerán történő jegyzökönyvezés.

■ Kép- és hangfelvétel.

■ Hangfelismerőszoftver alkalmazásával (pl. globalspeech).

Hallott már a Barnahusról?

Mi a véleménye az intézményről? Pozitívumok és negatívumok? Illetve Ön szerint alkalmazható lenne?

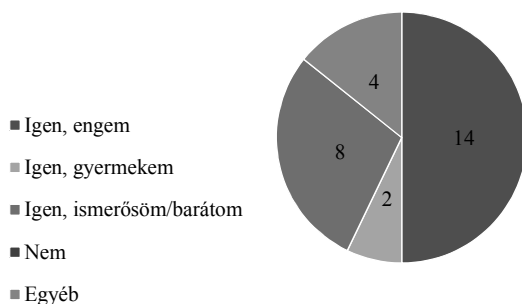
- Mindenképpen pozitív lenne, de jelenleg elképzelhetetlen
- Magyarország még nem áll készen
- Véleményem szerint a jelenlegi Be. alapján ez törvényen nem alkalmazható, azonban nagyon pozitív kezdeményezés lenne Magyarországon is.
- Pozitív és alkalmazható lenne.
- Pozitív.
- Pozitív.
- Megfelelő anyagi háttérrel alkalmazható/hasznos lenne.
- Biztosan alkalmazható lenne, de ahhoz a magyar gondolkodásmódnak változnia kellene, izlandi vagy más észak európai emberekéhez hasonlóan. Egyébiránt jelenleg ezzel a kérdéssel senki nem foglalkozik mivel a mostani eljárási szabályok hasonló módszert alkalmaznak csak külön-külön helyeken.
- Tetszik!
- Jó ötletnek tartanám.
- A mai törvényeink mellett ez jelenleg kivitelezhetetlen.
- Nagyon jó lenne.
- Van létjogosultsága, de ez Magyarország.
- Szerintem szükségtelen. A szexuálisan bántalmazott gyerekeket kiemelik a családból, így külön erre szakosodott intézményre nincs szükség.
- Alkalmazható lenne.
- Szükségesnek tartanám a Magyarországon történő alkalmazását, kialakítását.
- Rendkívül jónak tartom. Úgy érzem Magyarországon történő megvalósulása – egyelőre – álom.

Áldozati megkérdezés

A második kérdőívem tipikus áldozati kérdőív, azaz szexuális bűncselekmények potenciális áldozatainak körében végeztem felmérést. Kérdőívemet több, olyan internetes felületen is közzétettem, amelyek szexuális bűncselekmények áldozataival foglalkoznak, így többek között a NANE facebook oldalán, a NANE közreműködésével. Ezen ívet összesen 23 személy töltötte ki, ebből 1 sajnos nem értékelhető. Illetve ezen két kérdőívénél is meg kell említeni, hogy nem minden kérdésre érkezett válasz. Amit fontosnak tartok még megjegyezni, az az, hogy közel fél évig terjedt a hálózaton a kérdőívem, szinte havonta újból és újból közzétéve és megosztva, de mégis csak 23 személy töltötte ki. Mivel a Patent, Nane, Metoo magyarországi facebook csoportjában is közzétételre került, ahol igen aktívan működik a kommunikáció és nagylétszámmal is rendelkeznek úgy gondolom a kitöltők száma elenyésző. Ami bizonyíték arra, hogy az emberek nem szívesen nyilatkoznak ebben a témában, nem szívesen vesznek részt felmérésekben. Úgy gondolom ez is igazolja ezen bűncselekmények rejtett jellegét.

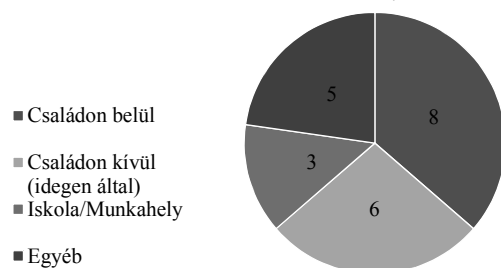
8. sz. ábra

Ismer valakit, akit szexuális abúzus ért?

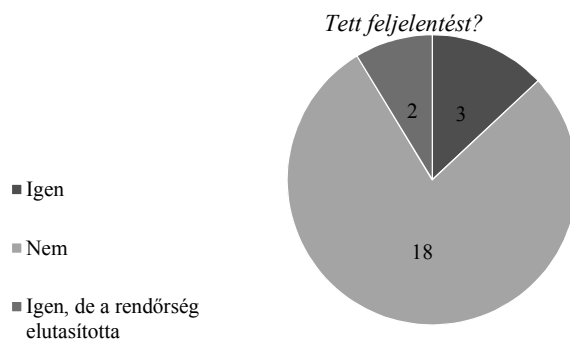

9. sz. ábra

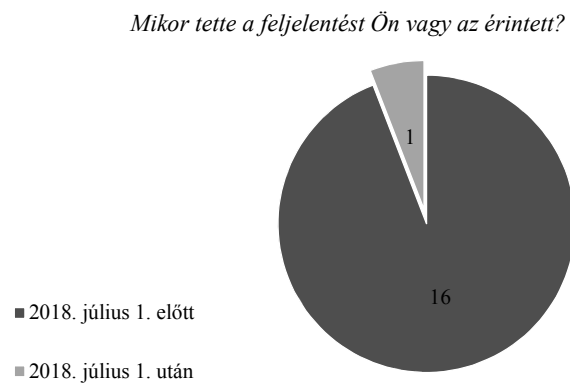
Elkövetés helye?

10. sz. ábra

11. sz. ábra

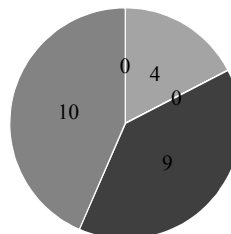
12. sz. ábra

13. sz. ábra

Ha nem tett feljelentést, miért nem tett?

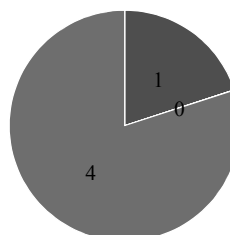
- Félelem az elkövetőtől
- Félelem a társadalmi megítéléstől
- Az elkövető lebeszélte/lebeszélte róla
- Nem voltam tisztában vele, hogy mi is történik velem

14. sz. ábra

Mikor tette a feljelentést?

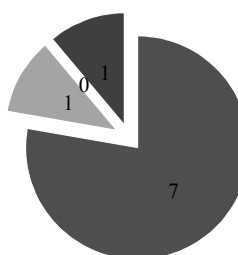
- Közvetlenül az elkövetés után (egy elkövetés esetén)
- Rövid időn belül történt többszöri abúzusok után viszonylag hamar
- Hosszú ideig – akár évekig - tartó nemi bűncselekmények után jóval később

15. sz. ábra

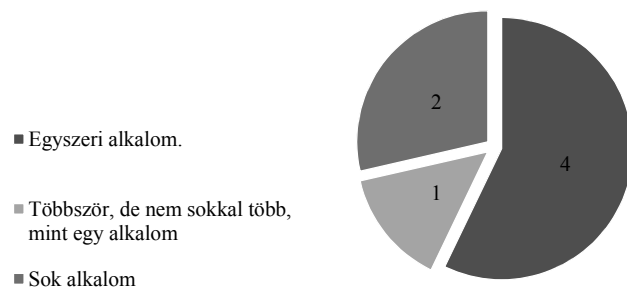
Milyen bizonyítási eszközök álltak rendelkezésükre?

- Vallomások
- Szakértői vélemény
- Tárgyi bizonyító eszköz
- Elektronikus adat

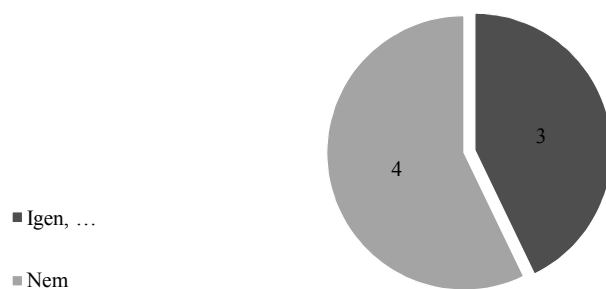
16. sz. ábra

A sértett kihallgatásának száma a rendőrségen?

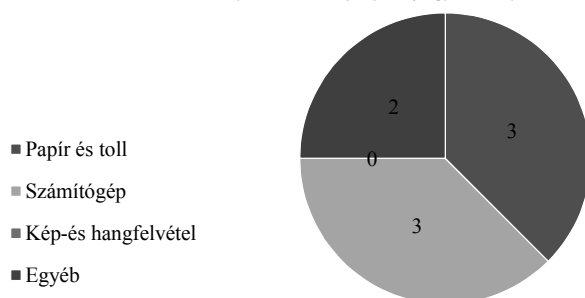
17. sz. ábra

Érte Önt valamilyen trauma a kihallgatások miatt? Ha igen, miért?

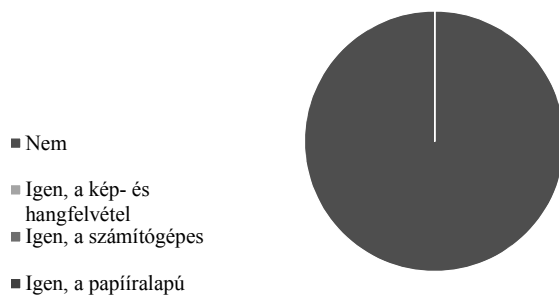
18. sz. ábra

Milyen módon folyt a jegyzőkönyvezés?

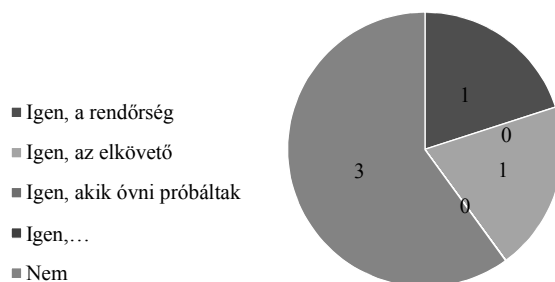
19. sz. ábra

Zavarta Önt a jegyzőkönyvezés valamely formája?

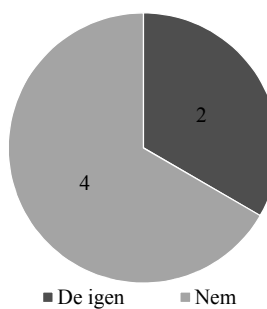
20. sz. ábra

Vallomását megpróbálták befolyásolni?

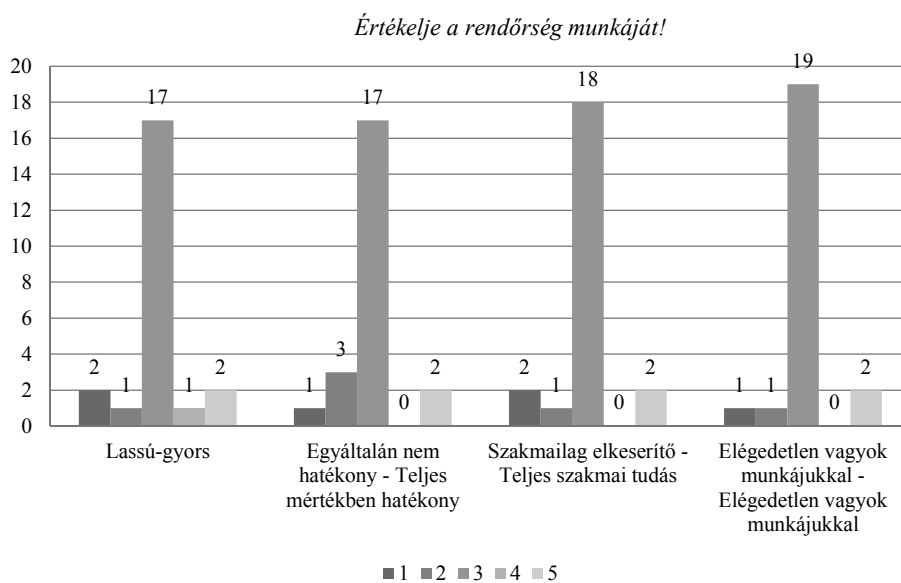
21. sz. ábra

A rendőrség nem próbálta Önt lebeszélni a feljelentésről?

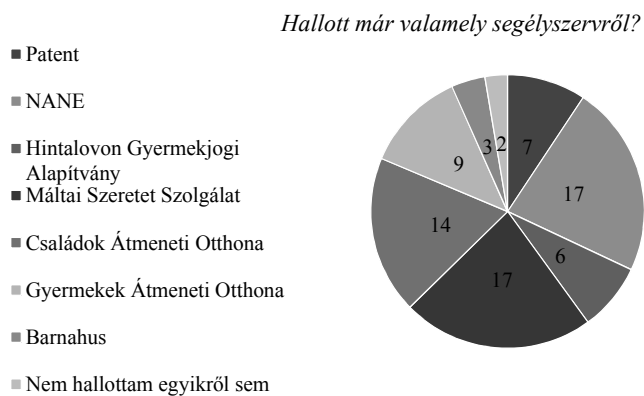

Az alábbi diagramm oszlopai 1-2-3-4-5 fokozatot jelentenek, így ennek alapján az első oszlop ötös értelmezése a következő: 2 személy gondolta úgy a rendőrség gyorsaságát 1 „ponttal” értékeli, 1 személy úgy, hogy 2 „ponttal”, 17 személy úgy, hogy 3 „ponttal”, 1 személy úgy, hogy 4 „ponttal” és 2 személy úgy, hogy 5 „ponttal”, tehát gyorsnak találja.

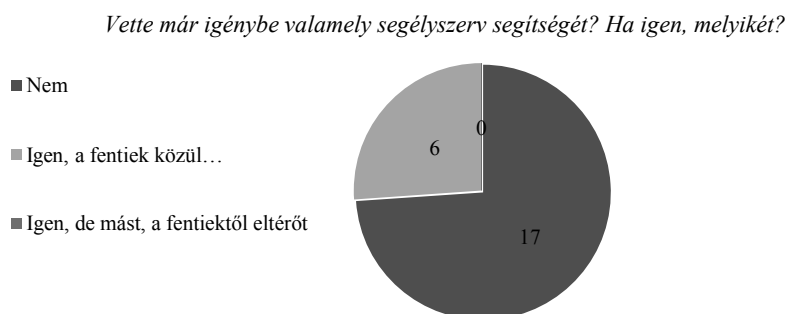
22. sz. ábra

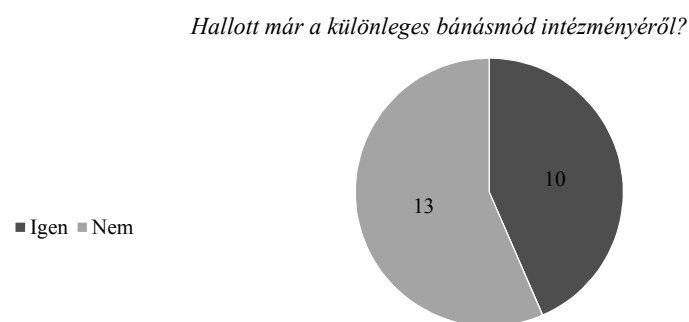
23. sz. ábra

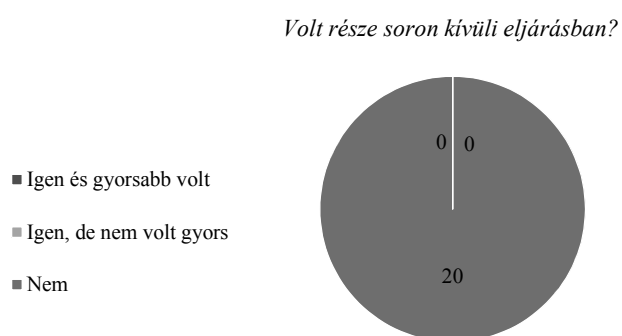
24. sz. ábra

25. sz. ábra

26. sz. ábra

VIKTÓRIA MEZŐFI

IT HAPPENED. EXAMINATIONS OF VICTIMOLOGY IN SEXUAL OFFENCES

(Summary)

The goal of my thesis is to make a suggestion how to avoid the victims of sexual offence become victim of the judicial system.

As sexual offence is being latent we only have limited amount of statistical data.

I believe that this subject is always relevant, because the relationship between the police authority and the society plays an important rule regarding police reports, which is an eternal problem, question. Does the reassurance policing exist in Hungary? Had more people turned to the authorities because of the 2017 #metoo campaign?

My empirical survey gives answers to the question mentioned above. On the other hand, it plays an important role in my thesis, because the answers give to my questions by the victims and authorities confirm the used resources and reassure, support my suggestions.

In my thesis I touch upon the causes that lead to these delicts remain hidden. Apart from this I am searching for the solution to create 'victim friendly' procedures, for example making video and sound recordings during interrogations, involving experts and consultants. Following these I think the solution for secondary victimisation could be? based on the Barnahaus model in Iceland. In my further suggestions I will mention the Istanbul Pact, because I think if this law passes it will give the perfect basis to build a complex victim protection system. After this further regulations are needed, such as more frequent presence of consultants.

The only remaining question is: Do we have all the personal, material, financial requirements to execute my suggestions? We will get an answer to this question in my thesis.